

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Justitiestraat 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen
op zaterdag 28 oktober 1967.

20 JAAR LATER : TERUGBLIK OP EEN REPRESSIE

Rede uitgesproken door Mr. Jan LENAERTS

September 1945, halfacht 's morgens.

Op de binnenkoer van de gevangenis wordt een veroordeelde naar de executiepaal geleid. Het executiepeleton, twaalf man sterk, stelt zich enkele meters van hem op.

Er zijn een honderdtal « toeschouwers ».

Eén van hen vindt het nodig een langgerekte rauwe kreet te slaken : « Crapule ! ».

Het arrest van de veroordeling wordt voorgelezen door de griffier. De aalmoezenier verleent de laatste geestelijke bijstand.

Op bevel legt het peleton aan en vuurt.

Door de vele celramen, die uitzicht geven op het binnenplein, klinkt gehuil : « Moordenaars, Moordenaars ! ».

Twee spontane uitlatingen van personen, die omwille van hun ambt, moesten aanwezig zijn : de ene : « C'était un homme, c'était un idéaliste ! », de andere : « Cela fait bien au cœur un spectacle pareil... » (1).

Twee-honderd-een-en-veertig maal heeft dit spektakel zich herhaald van in het najaar 1944 tot einde 1949 en — één enkele maal nog — in het jaar 1950 (2).

De repressie : één van de vele naweeën van de meest tragische jaren van deze eeuw, die de tweede wereldoorlog uitmaken.

Elke oorlog kent zijn repressie : de overwinnaars wreken zich op de overwonnenen en hun wraak is des te wreder en bloediger naarmate hun overwinning offers en bloed heeft gekost.

Men kan zich afvragen wat er zou gebeurd zijn indien Duitsland de geallieerden verslagen had. Zouden dan de « incivieken » de helden geweest zijn en de « weerstanders » de incivieken en zou aldus de eerder cynische uitlating van François Mauriac bewaarheid geweest zijn ? :

« Un héros est un traître, qui a réussi ; un traître est un héros, qui n'a pas réussi ».

De gemoederen zijn nu bedaard. Al de in 1967 nog minderjarigen zeggen : « Hitler ? Connais pas ! ». Onze kinde-

ren vragen : « Vertel ons eens wat over de oorlog ». Wij vroegen het ook, toen we kind waren. En we vertellen. Maar niet alles. Wel over bombardementen en gevechten, oprukkende of in aftocht zijnde legers. Zo weinig mogelijk over hen, die meeheulden met de bezetter, over de concentratiekampen, over de razzia's der laatste maanden vóór de bevrijding, over de losbrekende volkswoede na de triomfantelijke intocht der overwinnaars. En de in mei 1945 gepubliceerde foto's van de menselijke wrakken die te Dachau, Bergen-Belsen, Buchenwald, Oraniënburg en op zovele andere plaatsen werden ontdekt, blijven zorgvuldig opgeborgen.

Wanneer men zich begint te schamen over menselijke tekortkomingen, over gruwelijke wreedheden, door mensen gepleegd, dan zijn zij het tijdperk van de geschiedenis ingetreden.

De geschiedenis moet pogen een werkelijke weergave van voorbije gebeurtenissen te brengen, deze te ontleden, de voor- en nadelen ervan aan te geven en er de conclusie uit af te leiden voor de toekomst. Historia docet. De terugblik op een repressie, die tot de geschiedenis behoort, zal dus onvermijdelijk ook kritiek bevatten. Dat geen enkele der toehoorders deze kritiek evenwel als persoonlijk voor zichzelf bedoeld neme. Niemand is volmaakt, het menselijk gerecht — zoals elke menselijke onderneming — kan falen en het vermelden en betreuren van ernstige tekortkomingen, die voorbij zijn, houdt geen enkele individuele blaam in.

Repressie is beteugeling van misdrijven, die de maatschappelijke orde verstoren. Wanneer wij in ons land spreken over « de repressie », dan bedoelen wij daarmee de verzamelsnaam voor alle strafmaatregelen, na 4 september 1944 getroffen, tegen daden van collaboratie met de vijand of andere daden van incivismisme.

Elke staat heeft tot plicht zich te beschermen en zowel zijn inwendige als zijn uitwendige veiligheid te behoeden voor gevaar.

Ondanks de vrij, rumoerige jaren, die ons land heeft gekend, zijn er omzeggens geen strafrechtelijke problemen in verband met de uitwendige veiligheid van de staat geweest en de van 1867 daterende artikelen van het strafwetboek desbetreffend, bleven bijna totaal ongewijzigd⁽³⁾. Onze grondwettelijke vrijheden liggen ons te nauw aan het hart om toe te laten dat er — onder welk voorwendsel ook — zou aan getornd worden.

Gans anders is het gesteld met de uitwendige veiligheid van de staat. De wetgevers van 1867, die ons strafwetboek hebben gebaard, waren de kleine en kortstondige strubbelingen, die België in het eerste decennium van zijn onafhankelijkheid nog had gekend, reeds lang vergeten. Zij legden de strafrechtelijke bepalingen ter bescherming van de uitwendige veiligheid van de staat vast in amper 11 artikels⁽⁴⁾, die er inmiddels dertig geworden zijn, met behoud van slechts één enkel oorspronkelijk artikel en dus negen-en-twintig nieuwe teksten. Geen enkel ander hoofdstuk van het strafwetboek is op dergelijke wijze totaal overhoop geworpen, meestal in een ijtempo en zonder voldoende waarborgen van publiciteit, volledig hervormd en van de ergste strafverzwaringen voorzien.

Men is er aldus toe gekomen gelegenheidswetten af te kondigen, omwille van politieke gebeurtenissen en in een ogenblik van paniek heeft men uitzonderingsrechtbanken opgericht, waardoor als het ware een kaakslag — doch deze had geen jaren voorlopige hechtenis tot gevolg, zoals die andere, die niet figuurlijk was — aan de bestaande magistratuur, wier onkreukbaarheid boven alle twijfel verheven was, werd toegebracht.

De Wetgever vervult een uiterst belangrijke taak. Hij moet over de nodige tijd beschikken om het te doen. Hij moet zich kunnen bezinnen, de voorgestelde teksten zorgvuldig instuderen, uitvoerig erover beraadslagen, amendementen onderzoeken en uiteindelijk in volle kalmte en sereniteit een definitieve tekst kunnen goedkeuren. In 1804, toen het Burgerlijk Wetboek werd gestemd, gebeurde dit en dit wetboek is gezond en het blijft, in zijn basisprincipes, na anderhalve eeuw nog optimaal onze rechtsverhoudingen regelen.

* * *

Het allereerste euvel van de repressie-wetgeving, — dat wellicht ook de meest zwaarwichtige gevolgen had —, was de ondoordachte haast waarmee zij veel te laat tot stand kwam.⁽⁵⁾

* * *

Laten we nu even de atmosfeer schetsen, waarin dit gebeurde.

Na de 18-daagse veldtocht en de capitulatie van de Koning, besliste de regering niet in het land te blijven.

Of zij op dat ogenblik zo overtuigd was aldus een werkelijke daad van civisme te stellen valt te betwijfelen.

Schreef niet de Minister van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel in een brief van 10 juli 1940, dus pas na de capitulatie van Frankrijk, gericht aan de Ambassadeur van Spanje te Vichy:

« Wij hebben de volledige mislukking van onze politiek begrepen. We hebben gepoogd in contact te komen met Duitsland, eerst door de Nuntius, dan door toedoen van een afgezant. Onze pogingen mislukten. De Duitse regering, zoals ik het verwachtte, negeert ons volstrekt. Voor haar bestaan we eenvoudig niet. »⁽⁶⁾

Indien de Duitse regering nu wél die toegestoken hand had gegrepen en een dialoog had aanvaard, ware de regering dan nog verder uitgeweken naar Londen of zou zij naar België terug gekeerd zijn?

Die terugkeer naar België was inderdaad hét « leitmotiv » op dat ogenblik.

In een toespraak tot Belgische vluchtelingen te Vichy op de nationale feestdag, 21 juli 1940, zegde hun Eerste Minister:

« Vous y rentrez (en Belgique) avec le désir, avec la volonté de consacrer à sa restauration votre travail, vos pensées et tout votre cœur. »⁽⁷⁾

Er was toen nog geen sprake van weerstand. Het werk in het bezette België moest hernomen worden. Het woord « sabotage » werd niet uitgesproken.

Gevolg gevend aan die aansporingen kwamen de duizenden vluchtelingen naar België terug en met hun landgenoten, die hier gebleven waren, stelden zij vast dat de Duitsers van 1940 — althans qua voorkomen — niet dezelfde barbaren waren als de Pruisen van Kaiser Wilhelm.

In de zomer van dat jaar was de overgrote meerderheid der landgenoten overtuigd van een Duitse overwinning. De 21-juliviering te Brussel in 1940 wordt door Paul Struye in zijn « mémoires » over de evolutie der openbare opinie in België tijdens de Duitse bezetting « discrète et timide » genoemd.⁽⁸⁾

Pas toen vastgesteld werd dat het « Wir fahren gegen England » geen werkelijkheid zou worden, laiden de vaderlandse gevoelens voor het eerst weer op en de 11 november-viering in hetzelfde jaar veroorzaakte de eerste openbare « fièvre patriotique ».

Algemeen was deze koorts zeker niet. De Duitse successen gingen in stijgende lijn, ook al had de slag om Engeland niet het verhoopte resultaat opgeleverd, en in 1941, nadat het terrein der krijgsverrichtingen zich naar het Oosten had verlegd, waren er 150.000 Belgische arbeiders in Duitsland te werk gesteld, van wie er geen enkele door enige beslissing van de bezetter daartoe genoopt was, ook al waren 90 % van hen vertrokken uit miserie of minstens aangelokt door materiele voordelen en slechts 10 % uit politieke sympathie.⁽⁹⁾

De strijd tegen het Bolsjevisme deed de 150 jaren vroeger ontstane leuze « Voor Outer en Heerd » opnieuw van pas komen en — in Wallonië — een « Esprit de Croisade » oplaaien, 40.000 jonge Belgen, enkelen avonturiers, doch de meesten idealisten of minstens door de propaganda opgezweept, werden aldus naar het Russische front gedreven. Proportioneel het hoogste aantal vrijwilligers van alle landen van West-Europa.⁽¹⁰⁾ 90 % van hen — die om die reden gedetineerd werden — hadden hun opvoeding genoten in katholieke onderwijsinstellingen.⁽¹¹⁾

En inmiddels was de invloed van de naar Londen uitgeweken regering voor de overgrote meerderheid der landgenoten, onbeduidend gebleven.

Er werden geen richtlijnen verstrekt, — verre van mij te beweren dat het feitelijk mogelijk zou geweest zijn, — en de bevolking was meer bekommerd « om den brode » dan om de uiteindelijke afloop van de oorlog.

Pas veel later kwam de wetgeving.

De regering heeft gewacht tot 17 december 1942, — het tijdstip waarop de Duitse nederlaag te Stalingrad een mogelijke overwinning der geallieerden in het vooruitzicht stelde, — om de strafwet te verduidelijken en... te verscherpen. Het werd een interpretatieve wet genoemd.

De regering heeft gewacht tot op 1 mei 1944 om eveneens bij interpretatieve Besluit-Wet de wet van 10 mei 1940 op de delegatie van machten in oorlogstijd nader toe te lichten. Talrijke hoge ambtenaren en magistraten hadden zich nochtans volkomen te goeder trouw op de wet van 10 mei 1940 kunnen beroepen om zich bepaalde bevoegdheden toe te eigenen. Deze Besluit-Wet van 1 mei 1944 zou dan nog, overeenkomstig haar art. 2 van kracht worden de dag van haar publicatie in het Staatsblad. Zij werd gepubliceerd in het Staatsblad te Londen op... 1 september 1944.

De regering heeft gewacht tot op 26 mei 1944 om de bevoegdheid en de rechtspleging ter zake beteugeling der misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de staat, — bedoeld is: de instelling der uitzonderingsrechtbanken, die de Krijgsraden waren, — te regelen en deze Besluit-wet verscheen in het Staatsblad te Londen op... 2 september 1944 en werd vanaf die datum, volgens haar art. 12, van kracht.

Zou het preventieve effect der strafwet niet op een veel doeltreffender wijze bereikt geweest zijn indien men in België reeds op 10 mei 1940 had geweten op basis van welke wetten er zou geoordeeld worden en volgens welke procedure-regelen en recht zou gesproken worden in geval van ontrouw aan het vaderland?

Wellicht bestaan er talrijke verontschuldigen voor dit eerste dubbele euvel der repressie-wetgeving, — haar haastige laattijdigheid — en de voornaamste ervan is ongetwijfeld dat onmiddellijk voor de tweede wereldoorlog de politieke atmosfeer in ons land dermate vertroebeld was, dat niemand het aandurfde toen reeds een duidelijke repressie-wetgeving uit te werken. Rex en het V.N.V. waren sterke politieke fracties. tot bij de verkiezingen in 1939 en de alom geprezen «neutraliteitspolitiek» stond zelfs het openlijk in overweging nemen van de eventualiteit van een oorlog in de weg, a fortiori het denken aan de op elke oorlog volgende repressie. Betreunenswaardig is het evenwel dat bij de beoordeling van met incivisme verband houdende feiten later zo weinig en omzeggens nooit rekening zou gehouden worden, zelfs niet als verzachtende omstandigheden met het principe: «onwetend-kan-men-niet-zondigen».

Deze haastig-laattijdig opgebouwde repressie-wetgeving was zeer uitvoerig.

Het bestaande art. 118bis van het strafwetboek bestrafte met buitengewone hechtenis de deelneming aan het vervormen door de vijand van wettelijke instellingen of inrichtingen, het aan het wankelen brengen van de getrouwheid der burgers jegens de Koning en de staat in oorlogstijd en het in de hand werken met kwaad opzet van de politiek en de plannen van de vijand.

Voor deze bij uitstek politieke misdaad heeft de Besluit-Wet van 17 december 1942 de doodstraf ingevoerd. Bovendien werden de woorden «met kwaad opzet» vervangen door «wetens» en dit begrip zal dan door de rechtspraak zo ruim mogelijk geïnterpreteerd worden in de zin «dat iedereen moest weten».

Ditzelfde artikel werd dan nog aangevuld door een nieuwe misdaad te voorzien: de propaganda tegen de weerstand. Zij wordt bestraft met... de dood.

Een in het geheim gevoerde gewapende weerstand van een bezette bevolking was nochtans door de Conventie van Den Haag verboden en deze Conventie werd door de Belgische Wet van 8 augustus 1910 goedgekeurd. (13).

Deze juridische vaststelling wil geen afbreuk doen aan de waarde van de ware weerstand, die als een onvermijdelijk gevolg dient te worden beschouwd van het totalitair karakter van de tweede wereldoorlog, ook al moet het gezegd — zoals erkende weerstanders het hebben bevestigd — dat de 4/5 der 1701 burgers, die door de bezetter in ons land gefusilleerd werden, gevallen zijn tijdens de laatste acht maanden der bezetting, van januari tot augustus 1944, en dat de wervingskracht van de weerstand steeg naarmate de zegekansen van de Duitsers daalden. (14)

Het bestaande artikel 121 van het strafwetboek had de verklikking aan de vijand «met kwaad opzet» op het oog. De Besluitwet van 17 december 1942 verzwaarde de straffen en verving hier eveneens de woorden «met kwaad opzet» door «wetens» en ook bij de toepassing van deze nieuwe wettekst zal de rechtspraak aanvaarden dat het ter kennis brengen van zekere feiten aan

de bezetter, ook al was de bedoeling alleen voor zijn eigen veiligheid of levensonderhoud te zorgen, door het begrip «wetens» gedekt wordt en als verklikking eventueel met de dood dient te worden bestraft. Een voorbeeld: de moeder van een Oostfrontstrijder, die bij de bezetter haar beklag ging doen omdat haar met verlof zijnde zoon geen rantsoeneringszegels kreeg van een bediende, die nochtans verplicht was deze zegels af te leveren (12).

Ten slotte werd door dezelfde Besluit-Wet van 17 december 1942 het begrip «de wapens tegen België opnemen», dat in art. 113 van het strafwetboek was voorzien en gestraft werd met de dood, onmetelijk verruimd. Met het opnemen van wapens werd gelijk gesteld «het feit, dat men wetens (dus met kwaad opzet is andermaal niet vereist) een taak vervult van strijd, vervoer, arbeid of bewaking, die normaal op de vijandelijke legers of hun diensten rust».

Om aan te tonen hoe ver deze «interpretatieve» bepaling, — want ze werd als dusdanig aan de wet toegevoegd —, kon gaan, moge het volstaan te vermelden dat meisjes, die zich uit roeping, of omdat hun familie niet voldoende bemiddeld was om hun studies te bekostigen, bij het Duitse Rode Kruis als verpleegster lieten inschrijven, op grond van dit einde 1942 aangevulde art. 113 van het strafwetboek werden vervolgd en gestraft.

Deze Besluit-Wet verscheen in het Staatsblad te Londen op 29 december 1942 en werd, één maand later, op 29 januari 1943 van kracht. Wie in Duitsland na die datum vrijwillig bleef werken, wie in België fabriekswachter bleef — velen uit nood en miserie, want op de «politieke» overtuiging van de eenvoudige man was precies hierdoor tijdens de harde bezettingstijd een domper geplaatst, — kon met de dood worden gestraft.

Er werd heftig getwist over de grondwettelijkheid der te Londen uitgevaardigde Besluit-Wetten. Ik wil haar aanvaarden:

- de wetgevende macht wordt collectief uitgeoefend door de Koning, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat (15);
- verkeert de Koning in de onmogelijkheid te regeren, dan roepen de Ministers na deze onmogelijkheid te hebben laten vaststellen dadelijk de Kamers bijeen. Door de verenigde Kamers wordt in de voogdij en in het regentschap voorzien (16);
- kunnen de Kamers niet bijeen geroepen worden, dan oefenen de in raad verenigde Ministers de grondwettelijke macht van de Koning uit in naam van het Belgische volk en onder hun verantwoordelijkheid zoals in de grondwet voorzien is bij het overlijden van de Koning (17);
- De wetgevende macht wordt aldus van de Koning en de wetgevende Kamers op de in raad verenigde ministers overgedragen.
- De aanhef van de Londense Besluit-Wetten luidde dan ook terecht:
  - «In naam van het Belgische Volk: (wat een verwijzing is naar art. 79 van de Grondwet, dat het geval van overlijden van de Koning voorziet)
  - «Wij, Ministers in raad vergaderd, (verwijzing naar hetzelfde artikel)
  - «Gelet op de artikelen 26 (Koning en Kamers samen oefenen de wetgevende macht uit) en 82 (het geval voorzien dat de Koning niet kan regeren) van de Grondwet;
  - «Gelet op het besluit van 28 mei 1940 (waarin terecht de onmogelijkheid voor de Koning te regeren door de Ministers was vastgesteld);
  - «Gezien de onmogelijkheid de Wetgevende Kamers bijeen te roepen;

— « Hebben besloten en besluiten »

Zo men thans de grondwettelijkheid van deze Besluit-Wetten aanvaardt, dan dient vooreerst gezegd dat desbetreffend bij vele burgers indertijd ernstige twijfel heeft kunnen rijzen, totdat het Hof van Cassatie achter deze ingewikkelde twistvraag na de bevrijding definitief een punt plaatste (17).

Maar vooral dient te worden gezegd dat de publicatie volledig ondoeltreffend was. De publicatie moet geschieden door opneming in het Staatsblad. Er ontstaat dan een onweerlegbaar vermoeden, « juris et de jure », van kennis van de gepubliceerde wet. En toch besliste het Hof van Cassatie dat de bekendmaking van een wet in het Staatsblad niet bestemd is om haar ter kennis te brengen van het publiek, maar alleen « om haar een karakter van authenticiteit te geven, dat voldoende is opdat zij, vanaf dat ogenblik, vermoed zou worden door iedereen gekend te zijn » (18).

De meest hartstochtelijke verdedigers van de bindende kracht der Londense Besluit-wetten hebben aangevoeld, dat er toch iets hapert aan deze rechtspraak van ons opperste hof en haastten zich te doen opmerken, dat talrijke exemplaren van het Staatsblad van 29 december 1942, waarin de Besluit-Wet van 17 december 1942, verscheen, op klein formaat door vliegtuigen boven het Belgisch grondgebied waren uitgeworpen en dat via de radio vanuit Londen in een reeks opeenvolgende uitzendingen hieraan een grote publiciteit was verleend (19).

Vergeten zij dan dat de bezetter het beluisteren van de Londense radio-uitzendingen verbood, dat de personen, die door de Besluit-Wet van 17 december 1942 bedoeld werden, uiteraard op deze radio-zender niet afstemden en dat men met (waar, wanneer en hoeveel?) uitgeworpen strooibiljetten onmogelijk hetzelfde doel kan bereiken als met een publicatie in het in België verschijnende Staatsblad, publicatie die dan uitvoerig in de pers wordt gecommuniceerd. Zo geschiedt het toch ook nu wel met de in vergelijking onbenullige bepalingen betreffende de alcoholtest.

Hier ook roept men ter rechtvaardiging de noodtoestand in en de materiële onmogelijkheid het anders te doen. Helaas, geen enkele beslissing van enige Krijgsraad of van enig Krijgshof maakt melding van dezelfde noodtoestand of van dezelfde materiële onmogelijkheid als verzachtende omstandigheid of reden van verschoning en dat voor geen enkel veroordeelde.

Het is bovendien uiterst bedroevend het nietszeggende verslag van de in raad verenigde Ministers te lezen, dat deze Besluit-Wet vorafgaat. Het bevat, benevens een patriotisch citaat, enkel de affirmatie dat er strenger dient te worden gestraft (20). Er blijkt niet uit, dat het advies van één enkele in het bezette België verblijvende personaliteit was ingewonnen.

* * *

De tweede belangrijke Besluit-Wet van Londen — na die van 17 december 1942 — dateert van 6 mei 1944, gepubliceerd in het Staatsblad te Londen op 2 september 1944. Zij behelst bepalingen in verband met het verlies van nationaliteit en heeft het beruchte art. 123 sexies in het strafwetboek ingevoerd. Meestal levenslang, in de minst erge gevallen alleszins gedurende 10 jaar, zouden de veroordeelden ontzet worden van de uitoefening van volgende rechten, voorzien in art. 31 van het strafwetboek (openbare ambten te vervullen, verkozen te worden, eretekens te dragen of adeltitels, gezworene, deskundige of getuige te zijn, deel uit te maken van enige familieraad, wapens te dragen of te dienen bij het leger), doch ook van de rechten om nog iets anders te doen: te stemmen

(hierdoor werden de uitslagen van minstens twee naoorlogse verkiezingen vervormd), advocaat te zijn, deel te nemen aan het onderwijs, als bedienaar van de erediensdienst nog bezoldigd te worden, aan pers, toneel, cinema of radio mee te werken, een leidende functie waar te nemen in culturele, sportieve of liefdadige gebeurtenissen, in handelsvennootschappen, beroepsverenigingen of politieke verenigingen, ja, zelfs in openbare gemakkelikheden.

Onmiddellijk rees het probleem van de niet-terugwerkende kracht van de strafwet, die alleen voor de toekomst beschikt. Het probleem werd reeds twee maand na de bevrijding door het Hof van Cassatie opgelost: de vervallenverklaringen zijn geen straf in de zin van art. 2 van het strafwetboek, doch enkel een burgerlijke sanctie en een beveiligingsmaatregel (21).

Deze juridische spitsvondigheid ten spijt, kan het niet voldoende onderstreept worden dat de facto de vervallenverklaringen in talrijke gevallen veel zwaarder wogen dan een « straf » zoals het Hof van Cassatie het begrip « straf » omschrijft en vooral dat het tegen het meest elementaire rechtvaardigheidsgevoel indruist dat zij pas bij de bevrijding bekend werden gemaakt, zodat geen enkele veroordeelde in de mogelijkheid was tijdens de bezetting ooit de gevolgen van zijn handelwijze te voorzien.

Was de Staat nu voldoende gewapend om de repressie en epuratie aan te vatten? Men zou geneigd zijn het te veronderstellen, doch deze veronderstelling is onjuist, wat blijkt uit het volgende:

Op 20 maart 1945 bekam de regering een tijdelijke volmachtwet, geldig voor een duur van zes maanden.

In mei 1945 kwamen de eerste ontzettende, huiveringwekkende en alle mogelijke verbeelding trotserende berichten over de 350 moordkampen in Duitsland, met elk van 12.000 tot 100.000 dwangarbeiders en soms nog meer (22).

De verontwaardiging en de walging waren algemeen en volkomen aanvaardbaar. Begrijpelijk, doch totaal ten onrechte, werd de verantwoordelijkheid voor deze gruwelijkste mishandelingen in de menselijke geschiedenis ten laste gelegd van tijdens de bezetting niets vermoedende burgers. De houding van de overgrote meerderheid van hen zou voor zeker totaal anders geweest zijn indien zij geweten hadden wat men nu wist.

En nochtans, onder deze alles overweldigende druk van de openbare opinie, kwamen er nog twee Besluit-Wetten bij: deze van 25 mei 1945 en, de allerlaatste dag van de voorziene volmachtperiode, deze van 19 september 1945.

De eerste, de Besluit-Wet over de economische collaboratie, omschreef deze uitvoerig in vier lange alinea's (23), bij wijze van « interpretatieve » wet om de regel van de niet-terugwerkende kracht van de strafwet te omzeilen. Terloops weze vermeld dat art. 2 der volmachtwet voorzorg dat alle krachtens die wet uit te vaardigen Besluit-Wetten enkel uitwerking zouden hebben tot op het ogenblik dat het leger terug op vredesvoet zou gebracht zijn. Men begrijpt niet hoe een interpretatieve wet enkel tijdelijk kan zijn...

De tweede Besluit-Wet machtigde de krijgsauditeurs om burgers op de « lijst der incivieken » in te schrijven, wat automatisch, los van iedere strafrechtelijke veroordeling, de vervallenverklaring van de rechten, in de Londense Besluit-Wet van 6 mei 1944 vermeld, tot gevolg had. Er was weliswaar een in de tijd uiterst beperkt beroep op de rechtbank mogelijk, doch de rechtbank was in haar appreciatie-vermogen ten zeerste beknot door de wettekst zelf (24).

« Iedere Belg heeft het genot der burgerlijke rechten », aldus bepaalt art. 8 van het Burgerlijk Wetboek. Het strafwetboek had weliswaar het verlies van zekere burgerlijke en politieke rechten voorzien, doch uitsluitend als

gevolg van een veroordeling tot zware straf. De beroving van rechten op beslissing van het auditoriaat, los van iedere veroordeling en — wat meer is — zelfs na vonnis of arrest van vrijspraak, was in strijd met de bestaande wetgeving en met het door de Grondwet gewaarborgde principe van gelijkheid der Belgen ⁽²⁵⁾.

Er moest gewacht worden tot 5 juli 1948 op de beslissing van het Hof van Cassatie dat vrijgesprokenen niet meer op de epuratie-lijsten konden ingeschreven worden, doch inmiddels was zulks voor de meesten van hen reeds ongestoord gedurende meer dan twee jaren geschied ⁽²⁶⁾.

* * *

Naast de wetgeving in verband met de misdrijven zelf en de ervoor voorziene straffen en berovingen van rechten, werd ook de procedure, die bij de beoordeling der verdachten zou gevolgd worden, volledig hervormd.

De pas bij de bevrijding gepubliceerde Besluit-Wet van 26 mei 1944 verleent bevoegdheid aan de Militaire Rechtsmachten.

350 substituten-krijgsauditeurs, vaak pas gepromoveerde doctors in de rechten, werden benoemd.

Onze gebruikelijke strafrechtspleging is essentieel becomment om de rechten van de verdediging. Daarom de controle van de door de onderzoeksrechter uitgevaardigde aanhoudingsmandaten door de Raadkamer binnen de 5 dagen en nadien van maand tot maand, daarom ook de wel onderscheiden taken van prokureur des Konings en onderzoeksrechter.

De substituten-krijgsauditeurs waren cumulatief openbaar ministerie, onderzoeksrechter en Raadkamer, althans wat de handhaving der hechtenis tijdens de eerste maand betrof, de beslissing in verband met het al dan niet vervolgen van een verdachte, of de verwijzing van een verdachte naar de « kleine » of de « grote » Krijgsraad ⁽²⁷⁾.

* * *

Het was de taak van de wetgever ervoor te zorgen, dat de rechtsbedeling, waarvan kon voorzien worden dat ze door hevige passies zou beïnvloed en vervormd worden, op de meest serene wijze kon plaats hebben.

In de praktijk was het vanzelfsprekend niet te realiseren alle politieke delinkwenten voor het Hof van Assisen te doen verschijnen, volgens art. 98 van de Grondwet ter zake uitsluitend bevoegd. Het zou te veel tijdrovend geweest zijn.

Het Franse systeem: een jury van weerstanders, was totaal te verwerpen. In het proces Pétain riep één dezer juryleden het uit, nadat hij door de verdediging was gewraakt: « Moi je suis prêt à donner le signal aux soldats chargés de fusiller le Maréchal Pétain! » ⁽²⁸⁾.

Men heeft een tussenoplossing gezocht: de militaire rechtbanken, deels bestaande uit beroepsmagistraten, deels uit gelegenheidsmagistraten. In hun samenstelling leken ze dus enigszins op de Hoven van Assisen, doch de gezworenen vertegenwoordigden alle standen van de maatschappij en de militaire rechters behoren tot één enkele stand. Hun gewone taak, in oorlogstijd — ik bedoel: de facto, te velde — is snel en hard te bestraffen.

Voorzeker, elke mens is in zekere mate vooringenomen en beïnvloedbaar. Zo kan het ook van een magistraat, die mens is en blijft.

Op 17 september 1946 verklaarde een hooggeplaatst magistraat in plechtige openbare terechtzitting van het Krijgshof te Brussel: « Si votre Cour, Messieurs, a pu depuis deux ans, faire honorablement face à une tâche aussi lourde et aussi difficile... elle le doit... aussi, et peut-être, surtout, à la valeur et à la conscience des

magistrats, qui la composent et qui ont tous, issus de la magistrature ou du Barreau, donné dans l'épreuve le témoignage de leur sens patriotique et de leur esprit de résistance à l'ennemi » ⁽²⁹⁾.

Was er dan wel — en ik spreek in het algemeen — voldoende objectiviteit, voldoende onpartijdigheid, voldoende begrip vanwege al die magistraten, die soms zo totaal anders ingesteld waren dan de rechtsonderhorigen die zij moesten beoordelen?

En strekt het sommigen niet tot eer, die ontzettend veel hadden geleden tijdens de bezetting — in concentratiekampen of op enige andere wijze — in geweten van oordeel te zijn geweest de hun opgedragen taak om van militaire rechtscollèges deel uit te maken niet te kunnen aanvaarden?

Een politiek misdrijf vertoont niet dezelfde criminaliteit als andere inbreuken en verwekt ook niet — op zichzelf beschouwd — dezelfde afkeuring. De dader van dergelijk misdrijf gehoorzaamt vaak aan volkomen belangloze drijfveren, of hij wordt soms gedreven door een verheven ideaal en vaak door een rechtzinnige overtuiging.

Daarom is het noodzakelijk — alhoewel in de praktijk zo moeilijk te realiseren — dat de beoordeling van politieke misdrijven milder en met veel meer begrip zou geschieden dan wanneer het om gemeenrechtelijke misdrijven gaat.

De bestaande rechtsmachten, enkel samengesteld uit beroepsmagistraten, bieden dan ook meer waarborgen van bezadigdheid en objectief doorzicht. De repressie ware stellig anders geweest indien men de occasionele rechters — de militairen — er niet had laten aan deelnemen en indien men er in de mate van het mogelijke had voor gezorgd haar toe te vertrouwen aan effectieve en plaatsvervangende rechters, die allen de harde bezettingstijd in ons land hadden doorgebracht en zeer dicht bij het volk hadden gestaan. Dan nog zou hun taak zeer moeilijk geweest zijn, want zij moesten de wet, de Londense wet, toepassen.

* * *

Met behulp van die wetten en volgens de voorschriften van die uitzonderlijke strafrechtspleging wordt begin september 1944 de repressie aangevat.

Op 8 september 1944, wanneer de regering te Eever uit het vliegtuig stapt, dat haar van Londen terug bracht, zijn de gevangenen, kazernes, scholen, amigoes, politiebureau's en vele andere plaatsen waar men mensen kon opsluiten, reeds volgepropt.

Een Besluit-Wet van 12 oktober 1918 voorzag, dat de Minister van Justitie de internering van staatsgevaarlijke burgers kon voorschrijven.

Het is naar deze Besluit-Wet dat men terug greep, maar dan zonder de minste waarborgen, om meer dan 50.000 mensen — de werkelijke delinkwenten niet inbegrepen — zonder enige vorm van proces op te sluiten ⁽³⁰⁾. Noch de Minister, noch zijn diensten, hadden vooraf kennis gehad van hun namen. De aanhoudingen werden verricht door personen en organismen, die daartoe van niemand enige rechterlijke opdracht hadden ontvangen, doch volledig op eigen initiatief handelden, dit alles te midden van een onbeschrijflijke volkswoede, waaraan ongetwijfeld ook vaderlandsliefde en een zekere drang om de orde te handhaven ten grondslag lagen, doch die verpest werd door wraakgevoelens, gemis aan koelbloedigheid en totaal ontbreken van elk kritisch onderscheidingsvermogen.

Het « oog-om-oog, tand-om-tand »-principe vierde hoogtij.

De dagbladen publiceerden dag na dag eindeloze lijsten van « verraders » of beweerde verraders, waarvan de « aanhouding » triomfantelijk werd aangekondigd of met klem werd geëist.

En op 4 november 1944, twee maanden na de bevrijding van Brussel, schreef een dagblad:

« Puisqu'on est occupé au nettoyage, qu'on le fasse complètement et radicalement, une fois pour toutes... Il faut détruire tout ce qui directement ou indirectement était d'inspiration nationale flamande » (31).

Zelfs de pers verloor haar koelbloedigheid.

Velen werden zelfs geïnterneerd als gijzelaars. Slechts twee authentieke voorbeelden:

— In een kamp zit een man van 78 jaar met zijn vrouw van 70 jaar omdat hun zoon van 42 jaar in het Waalse Legioen is;

— Een jongen van 16 jaar zit opgesloten omdat zijn broer bij de Waffen SS in Duitsland is; zijn vader ligt thuis te bed zwaar ziek en zijn moeder verlijft in een psychiatrische inrichting (32).

Over de toestanden in de kampen wordt best niet gesproken: promiscuïteit, brutaliteiten, gemis aan hygiëne (vrouwen konden slechts éénmaal op zes maand een bad nemen), cellen voor één gevangene werden door vier of meer bewoond (33).

Maar wat in deze gerechtszaal wél dient onderstreept te worden, is de meest ondenkbare krenking van de rechten der verdediging.

Vier maand na hun opsluiting, Kerstmis 1944 - Nieuwjaar 1945, waren duizenden en duizenden onder hen nog zelfs niet verhoord geworden nopens de bezwaren, die een vage verdachtmaking op hen deed wegen. Met hele pakken in de gevangenissen en kampen geworpen, werden zij gedurende maanden beroofd van het recht om zich te verdedigen en — qua behandeling — gelijk gesteld met werkelijke verraders en met gemeenrechtelijke delinkwenten.

De vrijheid van de persoon is gewaarborgd... Behalve bij ontdekking op heterdaad, kan niemand worden aangehouden dan krachtens een met redenen omkleed bevelschrift van de rechter, dat moet worden betekend bij zijn aanhouding of uiterlijk binnen de vier-en-twintig uren. Ja, dit is een tekst van de grondwet.

De wet op de voorlopige hechtenis, die een tussenkomst van de onderzoeksrechtsmacht voorziet binnen de 5 dagen? Opgeheven? Zeker niet, doch eenvoudig genegeerd! De zaak van bepaalde vrouwelijke geïnterneerden, die uiteindelijk vrij uit gingen, was begin 1946 nog steeds in onderzoek...

Deze wederrechtelijke aanhoudingen en gehandhaafde opsluitingen kennen weliswaar — zoals elk misdrijf — ook hun verzachtende omstandigheden:

1) er was vooreerst de terreur der V-bommen, die — in min dan zes maand tijd — van 7 oktober 1944 tot 30 maart 1945 in de Antwerpse agglomeratie alleen 4.484 mensen doodde en 7.266 personen heeft gewond (34);

2) er was het von Rundstedt-offensief in de Ardennen tijdens de winter 1944-1945;

3) er waren vooral de onthullingen over de nazi-kampen vanaf mei 1945, waardoor het aantal geïnterneerden op één maand tijd opnieuw met 8.000 aangroeide.

Jaren later echter zouden deze interneringen nog verantwoord worden: « De regering achtte het derhalve gepast de plaatselijke overheden een delegatie te geven tot internering, zowel om de eventuele schuldigen tegen geweld te vrijwaren als om ze waarlijk in het bereik van het gerecht te brengen » (35).

Maar wanneer thans de dader van een gruwelijke misdaad van gemeen recht terug ter plaatse wordt gebracht om de juiste omstandigheden van zijn misdrijf te onderzoeken, worden straten afgesperd om het publiek op afstand te houden en wanneer datzelfde publiek, bij de beoordeling van die misdadiger, zelfs maar een gemompel laat horen, wordt het in deze Assisenzaal dadelijk door

de Voorzitter tot de orde geroepen, soms zelfs met de waarschuwing dat eventueel de zaal zal moeten ontruimd worden. Een goede gerechtigheid beschermt de misdadigers tegen de uitlatingen der openbare opinie. Om politieke delinkwenten, of zelfs terecht of ten onrechte van enig politiek misdrijf verdachten te beschermen, sluit men ze op.

* * *

En men kan zich de vraag stellen of er dan niemand was in ons land om tegen die wantoestanden te protesteren?

Er was een enorme dosis moed vereist om het te doen, op gevaar af zelf van incivisme te worden verdacht, en aan velen was bovendien het zwijgen opgelegd.

De regering trachtte zich te rechtvaardigen en bekende dat de hele situatie haar boven het hoofd gegroeid was (36). De koningsgezinden en met hen de belangrijkste politieke partij waren erom bekommerd niet van incivisme verdacht te worden en zij namen zelfs de verdediging niet op van hen, die voorhielden, dat de houding van de Koning in 1940 hen ertoe had aangezet de Londense regering niet te erkennen. De eerste ministers van Justitie na de oorlog behoorden tot de koningsgezinde Christelijke Volkspartij en de allereerste maatregelen om de gevolgen der repressie ietwat te milderen werden door hun opvolger, die niet tot deze partij behoorde, getroffen. De clerus bleef, voorzichtigheidshalve, afzijdig en talrijke geïnterneerden en gedetineerden werden aldus in hun religieuze overtuiging ernstig geschoot.

En toch, er zijn er die gesproken hebben, reeds onmiddellijk na de bevrijding.

Meer nog dan de vele anderen, die zich later hebben ingespannen, met hart en ziel, verdienen zij te worden vermeld. En indien ik er hier slechts twee vermeld, dan is het geenszins om de anderen te vergeten of uit te sluiten, doch vooral omdat het morele gezag van die twee uit vaderlandslievend oogpunt — en dat was toch van kapitaal belang in die sombere periode — zo hoog werd geprezen. Het waren twee advocaten: Joseph Pholien en Paul Struye.

Joseph Pholien, dezelfde die enkele jaren later in volle Senaat de nu nog duidelijker begrepen uitdrukking « une justice de rois nègres » historisch zou maken. Gelukkig beschermde art. 44 van de Grondwet hem tegen vervolgingen hoofdens smaad aan de magistratuur. Hij schreef op 10 oktober 1944, nog in volle bevrijdingsroes, zijn « Méditations sur la nécessité d'une politique dans la répression pour faits de guerre », een klein boekje van amper 50 bladzijden, waarin werkelijk de vinger op de wonde werd geiegd:

— de invloed van onze landgenoten te Londen is groot, veel te groot;

— om het drama der bezetting aan te voelen, moet men het beleefd hebben in België, op de bres, van het begin tot het einde;

— voorhouden dat elke medewerking met de politiek van de vijand en elke aan de vijand verleende hulp moeten bestraft worden, is een bewering van een primair, die over het hele probleem zelfs niet nagedacht heeft;

— er moet een criterium gevonden worden: alleen het bewuste verraad, met opzet en kwaadwilligheid gepleegd, dient te worden beteugeld: de kwaadwillige en bewuste verklikking aan de vijand, de medewerking met de Duitse politie, de brutaliteiten en moorden in uniform, het ronsselen en leiden van milities en legioenen, de opeisingen, de leveringen van wapens, de bewuste hulp van gezagspersonen aan de vijand door opzettelijke desorganisatie van nationale instellingen (37).

Dat waren de hoofdthema's van een politiek, die van

de repressie een weldaad had kunnen maken : een beperkt en snel ingrijpen van het gerecht, nooit voor opinedelicten, meestal voor vergripen die een zeer nauw verband vertonen met gemeenrechtelijke misdrijven, dit alles dan nog met werkelijk begrip voor de tijdens de bezetting bestaande toestanden.

Op Kerstavond 1944 in de zaal « Patria » te Brussel — het offensief der Ardennen was nog volop aan gang — voerde Paul Struye, naast de latere Minister Alfons Verbist, het woord voor een bomvolle zaal. Hij bepleitte vooral de rechten van de verdediging en na een striemende aanklacht tegen de talloze willekeurige aanhoudingen, zonder enige controle der rechterlijke macht, besloot hij zonder omwegen : « Ce sont — il faut bien en convenir — des méthodes nazies ! ». Hij bezwoer het land zich te ontdoen van de psychose van hen die men was gaan noemen : « de 20.000 helden, die uit Londen terugkeerden en die in België 8.000.000 verdachten ontdekten, van wie minstens 4.000.000 schuldigen » (38).

Het mocht niet baten. Deze en andere oproepen gingen verloren in het gehuil van het volksgewoel, in om opportunitetsredenen gevoerde discussies tussen politieke partijen, in een totaal gemis aan doortastende vastberadenheid der regeerders, die maanden en maanden nodig hadden om de situatie terug in handen te krijgen. Het was trouwens te laat : de besluit-wetten van Londen, eenzijdig uitgevaardigd door mensen, die niets van de toestand in België tijdens de bezetting afwisten, moesten toegepast worden. Men kon niet meer terug. En zelfs wanneer enkele jaren nadien deze twee advocaten zelf met de leiding van het departement van Justitie werden belast, moesten zij ervaren, dat de politiek zelden toelaat in daden om te zetten, wat men als zijn persoonlijke overtuiging met zoveel nadruk vroeger heeft verkondigd...

* * *

346.283 dossiers werden aangelegd. 57.052 personen werden vervolgd, dit is 16 %. 53.003 personen werden veroordeeld. Hun totale straf — de doodstraffen niet mee gerekend — bedroeg 350.000 jaren vrijheidsberoving, wat een gemiddelde uitmaakt van 7 jaar per veroordeelde.

2.940 maal werd de doodstraf uitgesproken en 2.340 maal werd levenslange hechtenis opgelegd. In Nederland bedroegen deze laatste cijfers respectievelijk... 125 en 88. Ik zegde reeds dat 242 doodvonnissen voltrokken werden, dit is min dan 10 % van de uitspraken. In Nederland 38, dit is 30 % van de uitgesproken terdoodveroordelingen. Men heeft dus in ons land — gelukkig, doch helaas vrij laat — bemerkt, dat men te hard van stapel gelopen was. Clementiemaatregelen, die soms een ministeriële portefeuille hebben gekost, hebben later getracht te redden wat er nog te redden viel. Bovendien werden 43.093 personen ingeschreven op de lijsten van de Krijgsauditeur (39).

Die bijna 400.000 personen, die op een of andere wijze bij de repressie betrokken werden, hadden ook gezins- en familieleden en men kan dus gevoeglijk aannemen dat de repressie zich rechtstreeks of onrechtstreeks liet gelden voor 1.200.000 Belgen, dit is voor 1 persoon op 7 van de toenmalige bevolking.

Ik heb dan nog niets gezegd over de administratieve epuratie met haar occasionele onderzoekscollages, waarvan de leden dikwijls met een vindicatieve hardnekkigheid zijn opgetreden als rechter en partij. Ambtenaren, die de grootste diensten bewezen aan het land op de onderscheiden plaatsen, waar de gevluchte regering hen met verantwoordelijkheid had belast, die het zeer moeilijk hebben gehad, van wie men natuurlijk post factum kan zeggen dat ze beter dit dan dat hadden gedaan en die zich mo-

gelijk zelfs hebben vergist, werden opzij gezet en dit al te dikwijls met geïnteresseerde bijbedoelingen.

Ik heb ook nog niets gezegd over de fiscale en financiële gevolgen. Er waren de potsierlijke hoge schadevergoedingen, die aan de Belgische Staat werden toegekend en die in de practijk overeenstemden met de nachts door art. 12 van de grondwet verboden verbeurdverklaring der goederen. Er was ook het bewijs van burgertrouw, dat bij elke gelegenheid van de burgers werd vergegd. De beschikkingen desbetreffend werden geregeld bij « Ministeriële onderrichtingen » van 18 september 1915... Er waren de ontelbare uitsluitingen, waarvan de gevolgen zich thans nog laten voelen : geen oorlogsschade, geen invaliditeitspensioenen, zelfs geen verminderingskaarten meer bij het spoorwegvervoer voor oudstrijders of vuurkruisers van de eerste wereldoorlog. (40)

De nasleep van al deze sancties is veel te omvangrijk en veel te langdurend. Geen enkele gemeenrechtelijke misdadiger moet 22 of 23 jaar na de hem ten laste gelegde feiten nog zo hard boeten.

* * *

Niemand betwijfelt de noodzakelijkheid van de repressie.

Psychologisch was ze vereist om, binnen een zo kort mogelijk tijdsbestek, een pacificatie te bereiken.

Politiek en militair beschouwd, drong ze zich eveneens op en was zelfs dringend.

Het land was nog niet volledig bevrijd, verdere samenwerking met de bezetter of sabotage van de bevrijdende legers moest te allen prijze worden voorkomen.

De Staat had tot plicht zijn herwonnen onafhankelijkheid te verdedigen en te doen eerbiedigen.

Ook uit moreel oogpunt was zij volkomen verantwoord. Grove fouten en misdaden werden begaan. De Staat moest de burgerzin, het begrip vaderlandsliefde, in eer herstellen en kon dergelijke zware vergripen niet onbestraft laten.

De essentiële norm voor deze noodzakelijke repressie, om haar op een gezonde wijze te kunnen voeren, moest de rechtvaardigheid zijn, die ook de billijkheid (aequitas) en de mildheid (clementia) in zich omvat.

De billijkheid verwekt bij de rechter die onontbeerlijke eerbied voor de menselijke persoon van de verdachte. Het recht mag niet op de spits worden gedreven. Summum isus, summa iniuria.

De mildheid houdt rekening met goede wil, spijt en inkeer van de verdachte.

Concreet toegepast vereiste deze essentiële norm :

— dat voor elk geval afzonderlijk en alle omstandigheden in acht genomen een precies aangepaste straf zou worden uitgesproken, zelfs bij verstek ;

— dat, behoudens enkele bijzonder hatelijke gevallen, — die meestal misdrijven van gemeen recht zijn — de politieke misdrijven niet volgens even strenge normen en zeker niet volgens strengere normen zouden worden beoordeeld dan die van gemeen recht ;

— dat de repressie vlug zou beëindigd worden en men dus over kleine gevallen niet zou spreken ;

— dat zij — vermits voor politieke misdrijven bedoeld — beperkt zou zijn in omvang, niet berekend op een algemene heldhaftigheid, maar aangepast aan de werkelijke toestanden in het bezette vaderland. Zij die te goeder trouw handelden, zij die « om den brode » handelden en vooral zij, die eenvoudigweg werden bedrogen of misleid — en ik denk hier vooral aan de talrijke jongeren — had men dus beter onverlet gelaten ;

— ten slotte vereiste deze norm dat op geen enkel ogenblik rekening zou worden gehouden met een politieke overtuiging als dusdanig : vóór de oorlog gestelde

daden, die toen niet strafbaar waren, mochten op geen enkele wijze in aanmerking worden genomen. Het opinedelict is alleen in totalitaire staten gekend. Enkel de daden, die in het openbaar en officieel op zich genomen verantwoordelijkheden der verdachten dienen te worden beoordeeld. Ik wil geen namen noemen, maar het dient te worden gezegd dat thans iedereen aanvaardt dat bij de repressie hoogst fatsoenlijke mensen werden betrokken, zeer verdienstelijke burgers, die nu alom worden geacht.

* * *

Dit brengt mij ertoe de repressie — enkel heel even — vanuit het Vlaamse oogpunt te beschouwen.

België moest veel vergeven aan Vlaanderen want Vlaanderen had veel geleden door België.

De aangelegde dossiers hadden betrekking op 4,40 % der bevolking in Vlaanderen, 3,38 % der bevolking in Wallonië en 4,01 % der bevolking van de Brusselse agglomeratie.

De veroordeelden: 0,64 % der totale bevolking, 0,73 % der bevolking in Vlaanderen met het hoogste percentage in deze provincie Antwerpen (0,95 %), 0,52 % in Wallonië en 0,53 % te Brussel.

De straffen: in Wallonië: (bedoeld zijn de rechtsmachten, die de Franse taal bezigden) werden 3,8 % der veroordeelden met de dood gestraft. In Vlaanderen 1,8 %. In Wallonië werden 4,4 % der veroordeelden tot levenslange hechtenis verwezen. In Vlaanderen 3,4 %.

De misdrijven: in Wallonië werden in eerste aanleg 7.453 burgers veroordeeld wegens verklinking. In Vlaanderen 4.997⁽⁴¹⁾. In Wallonië dus 50 % meer dan in Vlaanderen.

De repressie in België was dus niet overwegend anti-Vlaams, maar... in Vlaanderen was ze dat wel. Daarom hebben vlaamsgezinden en nooit wallinganten voor amnestie betoogd.

In Vlaanderen werd de repressie, ook bij hen die er zelf niet bij betrokken waren, reeds vrij vroeg als een werkelijk probleem aangevoeld. In Wallonië omzeggens niet.

De Vlaming, de overtuigde Vlaming, werd altijd als anti-vaderlands en dus na de bevrijding als « inciviek » beschouwd.

En zo komt het dat de repressie in Vlaanderen — waar zulks vanuit het standpunt der staatsburgerlijke wederopvoeding het meest vereist was, — op de ergste wijze haar doel heeft gemist. Er groeide in de Vlaamse gemeenschap een gesloten clan van getroffenenen, die met elkander omgaan en handel drijven, met elkander huwen en plannen smeden en die aan Vlaanderen — feitelijk — alleen kwaad kunnen doen, al menen zij het zelf zo heel anders⁽⁴²⁾. De diagnose is van 1947 en zij is gedurende jaren bewaarheid geworden.

* * *

Wanneer men thans, 20 jaar later, de repressie over-schouwt, dan komt men onvermijdelijk tot het besluit dat zij criminologisch gezien en in hoofde van de delinkwenten zelf een mislukking is geweest.

Elke straf moet een preventieve rol vervullen:

— als algemene preventie is de repressie mislukt, want haast iedereen voelt thans aan dat er minstens iets niet in orde was met de wijze, waarop zij gevoerd werd;

— in het kader der individuele preventie heeft men omzeggens geen schuldbevuste delinkwenten, doch practisch alleen verbitterden.

Elke straf moet ertoe strekken de veroordeelde te verbeteren: voor de staatsburgerlijke wederopvoeding — want dat was het toch wat men moest nastreven — werd er niets bereikt. Integendeel, men heeft alles gedaan om

de veroordeelden en de als « incivieken » bestempelde niet-veroordeelden zoveel mogelijk uit de staatsgemeenschap uit te sluiten. Is dat dan de werkelijke zin van de « poena medicinalis »? Er werd een volledige « ijle » rond de incivieken geschapen. Een massale beroving van burgerrechten is uiteraard een uiterst gevaarlijke methode, een met de vinger nawijzen en de repliek der nazistische Davidster. En met die ster wou men de Joden toch ook niet op een harmonische wijze in het Gross-Germanische milieu terug inschakelen. Naoorlogse gebeurtenissen van latere datum hebben trouwens aangetoond dat men de staat, in zijn staatsvorm, even goed kan bestrijden met burgerrechten als zonder burgerrechten.

* * *

Enkele jaren na de bevrijding reeds is bij het weldenkende deel van ons volk — én dit is het overgrote deel — de kommer gegroeid: « Hoe de bij de repressie begane fouten herstellen? »

Er werd reeds veel gedaan. Aanvankelijk schoorvoetend, later ietwat meer doortastend.

Men heeft gemeend — en ik durf niet zeggen dat het een minder goede methode was — niet te moeten ingaan op een naar mijn mening voortijdig uitgeroepen slogan: « Amnestie ». Ik weet het: amnestie is geen amnesie, maar een maatregel, die veeleer het algemeen belang dan het belang van de veroordeelde beoogt en die gewoonlijk volgt op wat men noemt « revolutionaire momenten », waarin de criminaliteit minder zwaarwichtig is tengevolge van de ophitsing van politieke passie. Maar dit neemt niet weg dat het woord « amnestie », mede wellicht tengevolge van wat na de eerste wereldoorlog geschiedde, voor velen in dit land nog een staatsgevaarlijke en pejoratieve klank heeft behouden, zoals het ook het geval is wanneer men het heeft over de volwaardige en derhalve ten dele zelfstandige harmonische uitbouw van onze twee nationale volksgemeenschappen.

Men heeft dus de begane fouten hersteld door individuele herzieningsmaatregelen: niet uitgevoerde doodstraffen, omzettingen van straf, strafverminderingen, voorlopige invrijheidstellingen, de wetten van 1948 en 1952 houdende beschikkingen ter herziening van de epuratiemaatregelen en de wet van 1961, die het art. 123 sexies wijzigde.

Maar alles is verre van hersteld. En er zijn er nog duizenden en duizenden in dit land, die finantiëel en moreel steeds de gevolgen van hun misstap, — of, wat nog veel erger is — van de misstap van hun vader of echtgenoot ondervinden, dag aan dag. Is dat wel nodig en heilzaam⁽⁴³⁾?

* * *

Mijnheer de Stafhouder, Mijnheer de Voorzitter, Dames en Heren,

In 1944 was ik een adolescent. Nu ben ik advocaat. En als advocaat heb ik een terugblik geworpen, 20 jaren nadien, op de repressie. Als advocaat heeft deze repressie mij geschokt en, — ik aarzel niet het te zeggen — bedroefd. Wanneer men haar vergelijkt met de bedaarde, serene, zonder de minste vooringenomenheid thans gevoerde rechtsbedeling in strafzaken, waar vanaf het aller-eerste ogenblik van het onderzoek de rechten van de verdediging worden gewaarborgd op een waarlijk scrupuleuze wijze en waar men bij de veroordeling en de strafuitvoering zich werkelijk inspant om de delinkwent zelf te verbeteren en nadien om hem zo volledig mogelijk opnieuw in de maatschappij in te schakelen, dan schudt men meewarig het hoofd: « Hoe waren in de naoorlogse jaren zulke onthutsende wantoestanden mogelijk? ». Het antwoord op die vraag heb ik gepoogd U te geven. »

U verwacht van mij thans een besluit.

Wanneer een advocaat wat men noemt een «hopeloze» zaak pleit dan vindt hij bij de beklagde toch nog altijd iets goeds, niet alleen omdat het zo past en omdat het nu eenmaal tot de taak van de verdediging behoort dit te doen opmerken, maar omdat het werkelijk zo is. Dat goede wordt dan bijzonder benadrukt om de mildheid, de clementia, van de rechter te bekomen.

Inderdaad, geen enkele mens is door en door slecht. Elk-een kan zich laten meeslepen, zich te buiten gaan, zich laten opzweepen door allerlei passies, zich vergissen of misleid worden. Maar elke mens behoudt in zich dat greintje godheid, dat beetje goede wil, dat minimum van besef der menselijke waardigheid om aan te voelen dat hij toch niet, door een menselijk gerecht en bij toepassing van menselijke wetten, voor altijd mag gestraft blijven. Daarom meen ik dat nu het ogenblik gekomen is, haast een kwart eeuw na de gepleegde feiten, om voor de toekomst geen enkele, maar dan ook werkelijk geen enkele sanctie van welke aard ook, meer voor die feiten te behouden.

Veel ruchtbaarheid is daartoe niet vereist. Optochten en betogingen zijn wellicht eerder nadelig om wille van de deining, die zij bij een of andere niet zo vergevingsgezinde groep kunnen veroorzaken. Een zeer bondige wet-tekst kan volstaan en ik aanvaard dat hij niet toepasselijk zou zijn op bij verstek uitgesproken veroordelingen van delinkwenten, die zich aan de strafuitvoering hebben onttrokken.

Er is geen reden tot ongerustheid; alle gevaar voor recidive is geweken.

Vergeven en aldus pogen te vergeten veredelt steeds de mens!

(1) B. Van Goor: *De Terechstelling en het Proces van Leo Vindevogel*, N.V. Uitgaven «Luctor», Antwerpen, 1949, p. 13.

(2) J. Gilissen; *Etude statistique de la répression de l'incivisme*, Revue de Droit Pénal et de criminologie, februari 1951

(3) Behalve art. 135 bis tot 135 quinquies strafwetboek.

(4) Art. 113 tot 123 strafwetboek.

(5) Vóór mei 1940 was er alleen de timiede wet van 22 maart 1940. Deze wet voorzag als maximum-straf opsluiting en een geldboete van 100 tot 10.000 fr. voor de stichters van groeperingen, die de vernietiging der Belgische onafhankelijkheid, der Belgische instellingen en der grondwettelijke vrijheden nastreven; de leden konden maximaal tot 1 jaar gevangenisstraf en 1.000 fr. boete veroordeeld worden; de wet werd blijkbaar niet toegepast.

(6) De Standaard, 22 juli 1947.

(7) J. Pholien, cfr. infra (30), p. 19.

(8) P. Struye: *L'évolution du sentiment public en Belgique sous l'occupation allemande*, Brussel 1945, p. 23-24.

(9) Ibid., p. 38.

(10) Paul Sérant: *Les vaincus de la libération*, Paris 1964, p. 132.

(11) Bert Van Horick: *De communisten en de repressie*, z.j. p. 3.

(12) Gerda De Bock: *Incivisme en repressie*, Antwerpen 1946, p. 34-35.

(13) H. Rolin: *Le Droit moderne de la Guerre*, t.I. nr. 283, p. 267.

(14) H. Todts: *Problemen der repressie*-Uitgave van het verbond van het Vlaams Verzet, 1960, p. 3.

(15) Art. 26 van de Grondwet.

(16) Art. 82 van de Grondwet.

(17) Cass. 6-11-1944, J. T., 1944, p. 28.

(18) Cass. 11-2-1919, Pas, I, 15 en het sub (17) geciteerde arrest.

(19) J. Dautricourt: *La Trahison par Collaboration avec l'Ennemi occupant le Territoire National*, Brussel 1945, p. 111.

(20) Arrêtés de Londres, 1940-1944, Larquier, Brussel, 1945, p. 91.

(21) Cass. 13-11-1944, Pas 1945, I, 32.

(22) E. Rand: *Témoignages sur Dachau*, Brussel, 1945, p. 42.

(23) Art. 115 par. 2 van het strafwetboek.

(24) Art. 2 en 3 der Besluit-Wet van 19 september 1945.

(25) Art. 6 van de Grondwet.

(26) Rechtskundig Weekblad 1948, 136.

(27) Besluit-Wet van 18 december 1945, art. 2: de «kleine» Krijgsraad, samengesteld uit één burgerlijk magistraat en twee officieren beoordeeld: de vergrijpen tegen de uitwendige veiligheid van de Staat, die geen vijftien jaar vrijheidsberoving zouden meebrengen.

(28) J. Isorni: *Pétain a sauvé la France*, Flammarion, 1945, p. 29.

(29) *Réflexions sur la répression des crimes contre la sûreté extérieure de l'état belge* — Rede uitgesproken door de Heer Ganshof van der Meersch, Auditeur-Generaal, op de plechtige zitting van het Krijgshof op 17-9-1946 en waarvan het Hof het drukken heeft gelast. p. 68.

(30) J. Pholien: *Méditations sur la nécessité d'une politique dans la répression pour faits de guerre*, Brussel 10 oktober 1944, p. 38 en volgende.

(31) Le Matin, 4-11-1944.

(32) *Gerechtigheid-Justice*, Spreekbeurten gehouden in de zaal Patria te Brussel op 24 december 1944 door A. Verbist, Volksvertegenwoordiger en P. Struye, Advocaat bij het Hof van Cassatie, plaatsvervangend Sena'or, p.8.

(33) Gerda De Bock, op. cit., p. 46 en volgende.

(34) Gulden Boek van de Belgische Weerstand, Brussel 1948, p. 331.

(35) P. Vermeylen: in het tijdschrift «Vrij Onderzoek», 1952, nr. 3, p. 15.

(36) «Niets kon zo'n groot aantal aanhoudingen laten voorzien» Minister van Justitie Verbaet in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 8-11-1944.

(37) cfr. supra (30).

(38) cfr. supra (32), p. 30.

(39) J. Gilissen en H. Todts, op. cit. cfr. supra (2) en (14), passim.

(40) Beschouwingen nopens de repressie en epuratie. Vlaams oud Hoogstudentenverbond, 1950, p. 21.

(41) J. Gilissen, op. cit., cfr. supra (2).

(42) M. Goetstrouwers: *Vrouw in Vlaanderen*, 't Groeit, Antwerpen, 1947, p. 24.

(43) Al de voor incivisme veroordeelden en hun verwanten blijven definitief, ook na eerherstel, uitsloten van het recht op invaliditeitspensioenen, oorlogsweduwepensioenen, vergoedingen voor oorlogsschade (cfr. o. m. art. 28/1° der wet van 15-3-1954 en het arrest van de Raad van State nr. 9723 d.d. 27-11-1966 in zake Van Tyghem).

Rede van de Heer Stafhouder E. VAN DEN BERGHE

Waarde Confrater Mr. Lenaerts,

Samen met een ongewoon aandachtige zaal, heb ik naar U geluisterd. Ik weet niet wat ik meest in uw betoog moet bewonderen: de moed waarmee ge dit delicate en zo kwetsbare onderwerp hebt aangedurfd of de sereniteit waarmee ge getracht hebt het te benaderen.

Zonder vooroordeel, van op rustige afstand, met de kalmte van de toeschouwer, die het aan zijn jeugd dankt het probleem niet in eigen leven te hebben meegeleefd, hebt U de zo omstreden werkelijkheid van de repressie beschouwd.

Laat me toe U zeer hartelijk geluk te wensen, U hebt ons uittermate geboeid. Maar U hebt mij het wederwoord

niet gemakkelijk gemaakt: want was uw onderneming delikaat, de mijne wordt het des te meer.

Te meer daar de grond van mijn repliek hierin bestaat dat ik U maar aarzelend volg bij uw inleidende bemerkning dat de repressie de geschiedenis zou ingetreden zijn.

Ik vraag me af, of, zoals U zegt, alleen het feit dat men zich gaat schamen over tekortkomingen en vergissingen wel voldoende is om «feiten» tot «geschiedenis» te maken. Mensen, zowel als naties en volkeren kunnen op min of meer vluggere termijn tot het besef komen van grove fouten. Maar dit besef op zichzelf lijkt mij geen norm om deze feiten tot geschiedenis te maken.

Wellicht is voor uw generatie geschiedenis wat voor

velen onder ons nog kwetsbare herinnering is. Want wanneer wordt iets tot geschiedenis? In zekere zin is al het voorbije geschiedenis maar om doorheen alle geschreven en gesproken woorden te worden tot «Wetenschappelijke geschiedenis» moet de terugblik, dunkt me, ruimer zijn en de afstand groter.

Er bestaat trouwens hierin een wet van evenredigheid die men niet kan loochenen: iets wordt vlugger of langzamer tot geschiedenis al naargelang het belang van de feiten voor de betrokken mensen. Zo kan een voetbalmatch, die enorm veel ophef maakt, toch na een paar jaar reeds geschiedenis zijn, omdat het voorbij is en geklasseerd.

Maar daar waar de betrokkenheid op de levende mens zo sterk was, waar de feiten zo diep hebben ingegrepen in het hart van een heel volk, daar zal deze evenredigheidswet wel eisen dat de afstand groter wordt vooraleer men inderdaad zal kunnen spreken van «geschiedenis».

Waar het daarenboven gaat, niet over feiten, maar over «mensengeschiedenis» is daar nog een tweede vereiste waaraan niet te ontkomen valt. Men zegt van iemand die sterft «hij is de geschiedenis ingetreden». De dood maakt een mensenleven tot geschiedenis. Wanneer wij deze wet overbrengen op het probleem van de repressie, dat ons thans bezighoudt, mogen we niet vergeten dat ook dit een stuk «mensengeschiedenis» is, onderworpen aan dezelfde wetten als die van het mensenleven zelf.

Alleen wanneer er geen rechtstreekse betrokkenheid meer op levende mensen bestaat, zullen wij kunnen zeggen: «deze brok menselijk leven is de geschiedenis ingegaan».

Ik las onlangs bij een hedendaags Duits geschiedschrijver Heinz Zahrnt: «Geschiedenis betekent altijd ook een overkant»; Overkant — waarmee hij bedoelt dat er een recul is — hier uitgedrukt door het beeld van stroom of rivier — recul die het voorbije tot «overkant» maakt. Iets wat men van op afstand bekijkt alleen nog met de objectiviteit van het wetenschappelijk oog.

Daarvoor is het wellicht inzake repressie nog te vroeg. Maar tot het wetenschappelijk beoordelen van dit stuk van onze nationale geschiedenis hebt U met uw schitterend betoog vandaag een zeer waardevolle bijdrage geleverd.

Uw bewering als zou het allereerste euvel van de repressiewetgeving zijn dat ze met teveel haast tot stand kwam, heeft mij doen doorboren naar de zin en het reële doel van een repressiewetgeving. Zoals U terecht zegt is repressie in de eerste plaats: het beteugelen van misdrijven die de maatschappelijke orde verstoren.

Maar deze bepaling houdt juist het gevaar in dat zou recht gesproken worden alleen met het oog op het verleden en te weinig bedacht op de toekomst. U hebt dit later in uw betoog wel even aangeraakt maar mij lijkt het veel wezenlijker met de eigenlijke bepaling van repressie verbonden. De repressie is een daad van maatschappelijke, wettige zelfverdediging, maar zij vertoont dit bijzonder kenmerk dat zij om doelmatig te zijn moet worden uitgeoefend, niet alleen gekeerd naar het verleden om te bestraffen — laat staan om wraak te nemen — maar, kennelijk naar de toekomst gericht, moet zij er wezenlijk toe strekken de maatschappij te helpen hervormen door haar te beschermen tegen het bedrijven, de herhaling en de navolging van antimaaatschappelijke daden.

De betreurde oud-stafhouder van Brussel, Louis Brafport, vermoord door verraders die in dienst stonden van de vijand schreef in zijn «Essai de Contribution à l'Évolution du Droit». De maatschappij moet er voortdurend voor bezorgd zijn de veroordeelde te verbeteren, hem aan de maatschappij heraan te passen, blijkt gevend van

een door goedheid en toegeeflijkheid getemperde vastberadenheid, die zelfs soms tot vergeving kan en moet gaan».

In het licht van die grondbeginselen verschijnt ons de vermaarde stelregel van Jules Lejeune door Mellery beoemd gemaakt: «zonder goedheid schiet het gerecht in zijn zending tekort».

Over deze eis van billijkheid en begrip hebt U in uw uiteenzetting uitvoerig en terecht uitgeweid. Ik wil er daarom niet verder de nadruk op leggen. U zegt inderdaad dat deze goedheid van de repressie eiste, dat wanneer zij zich naar het verleden keerde om daden te oordelen, zij omwille van de objectiviteit van die beoordeling, ook de achtergrond van dit verleden moest onder ogen nemen.

Ik meen zelfs dat hiertoe naar een zeer vër verleden diende te worden teruggegrepen. In de redevoering die hij uitsprak tijdens een plechtige zitting van het Krijgshof wees zelfs de Heer Ganshof van der Meersch, auditeur-generaal, op deze verre achtergrond:

«Is het niet nodig de moed te hebben zich af te vragen of onder de omstandigheden die het incivisme in de hand hebben gewerkt, naast een machtige en vooral behendige methode van de vijand, niet dient gerekend te worden: het in gebreke blijven van de staat op velerlei gebied, vooral ook wat het onderwijs en de opvoeding tot burgerzin betreft».

Inderdaad door de afwezigheid van iedere politiek van burgerlijke opvoeding bevonden onze landgenoten zich in een ongunstige toestand vooreerst om de schok van de inval op te vangen en verder om de zware beproeving van de bezetting te doorstaan.

Wij herinneren ons de verslagenheid en de wanhoop van zovelen onzer medeburgers, zelfs van de besten. U hebt deze verwarring voldoende omschreven.

Daar echter waar U zegt dat de repressiewetgeving tot stand kwam in Londen zonder voldoende kennis van de toestanden hier in het land, wil ik toch uw aandacht vestigen op de moedige pogingen die gedaan werden door vooraanstaande mensen hier in het land om de nodige voorlichting dienaangaande aan Londen toe te zenden. Zo stuurde diezelfde senator Pholien, waarvan U de moed looft omdat hij onmiddellijk na de bevrijding durfde spreken, reeds in 1942 een verslag naar de regering in Londen waarin hij dringend waarschuwde voor het gevaar van een ongenueanceerde repressie. Hij schreef toen o.m. «De bestraffing plaatst België voor het ernstigste vraagstuk van binnenlandse politiek die het ooit heeft gekend. Waarom?»

Wegens het groot aantal schuldigen. Wegens de buitengewone schakeringen welke deze schuld vertoont. En wat aan dit vraagstuk een pijnlijk uitzicht zal geven (hij schrijft in 1942) is het feit dat zekere daden, die identiek zijn in hun uiting, bij de enen uitgaan van een verradersgeest, bij anderen van een zucht naar winstbejag, bij sommigen van een edelmoedige geest, bij nog anderen van een beoordelingsgebrek gevolg van de grote verwarring.

In ditzelfde verslag gaf de Heer Senator Pholien verder een lijst aan van «te vermijden klippen» zoals hij dat noemde. Maar men heeft geenszins rekening gehouden met deze eerlijke waarschuwing. En zoals minister Pholien later zegde is zijn verslag verloren gegaan zoals alle documentatie die niet van bepaalde erkende «zegsmannen» kwam.

Tenslotte, waarde confrater, zou ik, meer dan U deed in uw betoog, naast het onderstrepen van de manke zijden van de repressiewetgeving, het globaal resultaat van deze willen benadrukt zien.

Met globaal bedoel ik dan het geheel van wetgeving, rechtsverschaffing, opvoeding van publieke opinie, ver-

zorging van communicatiemogelijkheden enz. in één woord het heropvoeden van ons door de bezetting zo sterk getekend volk. Dit was een taak voor heel het land.

De repressiewetgeving kon maar vruchtbaar zijn indien zij ingeschakeld was geweest in een globale inspanning van heel het land om door bestraffing en vergiffenis, door samenwerking op alle vlakken, door alle openbare machten, het zieke land zo vlug mogelijk tot algeheel herstel te voeren.

Met het oog daarop sprak ik van repressie uitgeoefend met de blik op de toekomst gericht. Dat wij hierin als volk en land gefaald hebben, ligt niet zozeer aan individuele fouten van wetgever of magistraat maar aan een algemeen tekort aan gespannenheid op de toekomst van het land. Immers veel meer dan de bestraffing, had de onontbeerlijke terugkeer tot de gemeenschap van diegenen die hun plicht jegens haar hadden miskend de repressie moeten richten.

Wellicht hebben wij deze onontbeerlijke gespannenheid naar de toekomst van onze volksgemeenschap niet kunnen opbrengen omdat het pijnlijke, droeve oorlogsverleden ons te zeer in de ban hield.

Waarde Confrater Mr. Lenaerts, het was heilzaam dat U ons de gelegenheid gaf over dit alles nog eens na te denken. Wij danken er U van harte om.

Onze antwerpse balie heeft reeds een lange en roemrijke geschiedenis. Zij werd gemaakt, generatie na generatie, door de vele illustere confraters die ons zijn voorgegaan.

Dit jaar zijn vijf dierbare confraters deze geschiedenis ingetreden:

Mr. Jean Van Der Linden.

Op 13 december 1966 ontviel ons Mr. Jean Van Der Linden. Toen Mr. Van Der Linden op 8 oktober 1902 zijn einddiploma had behaald aan de Katholieke Universiteit van Leuven, schreef hij zich onmiddellijk in als stagiair ter studie van Stafhouder Mr. Rijckmans, waar toen ook Mr. Stuyck en Mr. Van Nuffel zaliger werkzaam waren.

Ingoed van karakter, vriendelijk en mild, maar tevens bescheiden, zo hebben zijn vrienden hem steeds gekend.

Intense bewonderaar van kunst en geschiedenis leefde hij te midden van de vele schoonheid die hij zelf had verzameld.

Op 8 oktober 1952 werd bij een intieme viering zijn beroepsjubileum van 50 jaar balie gevierd.

Na een lang balieleven van 64 jaar is hij heengegaan, bescheiden zoals hij had geleefd.

Mr. Frans Daeseleire.

Bij Mr. Frans Daeseleire belanden wij bij de geboren Antwerpenaar, Vlaming uit één stuk, die het idealisme van zijn jeugd tot de dood is trouw gebleven.

Na zijn studies aan het O.L. Vrouwcollege begon hij reeds op 17-jarige ouderdom de Handelswetenschappen in St.-Ignatius te Antwerpen. Daarna studeerde hij Rechten te Leuven en behaalde het doctoraat met grote onderscheiding op 15 juli 1925.

Reeds in zijn studentemidden was hij een bezieler geworden van de vlaamse strijd, en in heel zijn later leven is zijn persoon gekenmerkt geweest door een voortdurende bezorgdheid voor de belangen van de vlaamse volksgemeenschap.

Hij was een raadsman die zijn beroep met toewijding voor de verongelijkte evenmens uitoefende met al de ga-

ven van zijn verstand en hart en met zijn onvermoeibare arbeidskracht.

Mr. Daeseleire was een vroom en diepgelovig kristen. Het mag wel tekenend voor zijn leven zijn dat hij op een zondagmorgen in de kerk van ons afscheid nam op 4 december 11.

Iets van deze edele mens leeft onder ons voort in zijn zoon Mr. Hugo Daeseleire. Samen met hem blijven wij onze dierbare confrater gedenken.

Hij was er fier op één der eersten te zijn geweest om de eed in het Nederlands af te leggen toen hij zijn stage begon bij Mr. Jozef Wouters.

Mr. Gerard Willems.

Weinigen onder ons zullen deze confrater hebben gekend. Geboren in het hartje van de stad Luik, juist achter het Paleis van de Prinsbisschoppen waar thans alle gerechtelijke instanties zijn ondergebracht.

Zijn ouders waren Limburgers, en tussen de duizende ingewekenen in deze waalse stad vergat Mr. Willems zijn vlaamse origine niet en studeerde te Luik de nederlandse taal.

Zijn belangstelling aan de balie ging vooral naar de verdediging van armen en minderbedeelden.

Na de oorlog aan de balie van Antwerpen gekomen, verscheen Mr. Willems zeer weinig op de zittingen. Dit wil niet zeggen dat hij van de rechtswetenschap afscheid had genomen; hij bleef de advocaat die zich vooral bezighield met de studie van moeilijke en ingewikkelde rechtszaken en het verlenen van autoriteitsvolle adviezen.

Mr. Willems was een bescheiden, maar gezagvol jurist, die van ons heenging op 20 december 1966.

Mr. Herman Lebon.

Met Mr. Herman Lebon verdween een vriendelijk en innemend confrater.

Zoon van wijlen Mr. Hector Lebon volgde hij de voetsporen van zijn vader en kwam op 23-jarige leeftijd in 1924 aan de balie. Gedurende geruime tijd was hij, na er ook zijn stage te hebben volbracht een trouwe medewerker van de studie Lebon.

Hij was een kalme zakelijke pleiter, een loyale tegenstrever, en werd om zijn rechtschapenheid door alle confraters gewaardeerd.

Op 19 september 1934 werd hij benoemd als plaatsvervangend vrederechter van het 1e kanton Antwerpen.

Met een nooit afnemende toewijding en met groot plichtsbeseft vervulde hij deze taak; wij blijven van hem het beeld bewaren van de zittingen die hij voorzat, kalm en gedegen, bereid om geduldig partijen te aanhoren en nadien met vlijmscherpe gerechtigheid te oordelen.

Hij is van ons heengegaan, na meer dan 40 jaar balie, op 10 januari 67. Zijn broeder Mr. Carl Lebon blijft in ons midden de naam en de faam van deze hoogstaande advocatenfamilie vertegenwoordigen.

Mr. Jos Adriaensens.

Even onvoorzien en ontstellend als een storm bij heldere hemel, zo bereikte ons het treurige nieuws van het plotse heengaan van onze jonge confrater Mr. Jos Adriaensens.

Amper 47 jaar werd hij aan de liefde van zijn gezin en aan ons aller genegenheid onttrokken door een plotse hartaanval.

Mr. Adriaensens was een echte polderzoon. Gesproten uit een aloud eerbiedwaardig geslacht van polderboeren en grondbezitters, droeg hij al de edele kenmerken van dit geslacht in zich: voorbeeldig familie vader,

gehecht aan traditie en land. Sober en volstrekt integer.

Briljant student aan het klein seminarie te Mechelen, behaalde hij nadien het diploma van Doktor in de Rechten aan de Universiteit te Leuven.

Van zohaast de oorlogsgebeurtenissen het toelieten schreef hij zich in aan de balie en vestigde zich te Ekeren in het hem zo bekende en geliefde Polderland. Hij werd er tot plaatsvervangend vrederechter benoemd bij Kon. Besluit van 8 juni 1952.

In 1961 bracht hij zijn studie over naar Antwerpen.

Aan zijn bijzonder verstandelijke begaafdheid paarde hij een grote zin voor humor, waardoor van zijn persoonlijkheid een grote bekoring uitging.

« Geloof me, het schoonste in ons menselijk bestaan is dat wij anderen gelukkig maken ». Met deze woorden verklankte hij de fijne aard van zijn gemoed en dit is dan ook de boodschap geworden die zijn schoon maar tekort bestaan voor ons inhoudt.

Liefde was in zijn leven geen ijdel woord, daarom leefde hij zo intens. Daarom ook zal het beeld van zijn bereidheid en dienstbaarheid voortleven in zijn gezin en bij al de confraters aan de balie.

Geachte vergadering,

Mag ik U vragen samen met ons enkele ogenblikken in stilte te verwijlen bij de nagedachtenis van onze overledene confraters.

Na dit eerder pijnlijk afscheid van onze overleden confraters, richt ik mij; bijzonder gelukkig tot U, jonge confraters, die dit jaar uw stage begint.

Vorige week had ik het voorrecht in meer intieme kring, dank zij de sympathieke gastvrijheid van de Voorzitter van de Vl. Conferentie, U welkom te heten in ons midden. De geest van openheid die deze bijeenkomst tekende is een werkelijke waarborg voor de groei van de oprechte confraterniteit tussen U en de oudere confraters aan de balie.

Samen met de andere jonge confraters vertegenwoordigt gij de toekomst van de balie. En wanneer ik dat zo zeg, dan is het niet om een mooi klinkende frase te herhalen, maar dan is het om U, mijzelf, en alle confraters aan deze evidentie te herinneren.

Wanneer wij nuttig en vruchtbaar werk willen verrichten bij het overdenken of aanpassen van de advocatuur in haar geheel aan de eisen van onze tijd, dan moeten wij dit doen met de onontbeerlijke gespannenheid op de toekomst. Wij zagen immers bij het onderwerp dat ons vandaag bezighield hoe nefast het kan zijn voor een gemeenschap wanneer deze gerichtheid ontbreekt.

Het zal van uw medewerking, van uw openheid, van uw effectieve belangstelling voor ons beroepsleven afhangen of dit gerichtzijn naar de toekomst onze balie vruchtbaar kan inspireren.

Het is voor ons ieder jaar een vreugde het entoesiasme

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. J. VAN DEN HEUVEL, Voorzitter van de Conferentie

Als Voorzitter van de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen is het mij gegeven deze plechtige openingszitting voor geopend te verklaren, en aldus officieel het 83° werkjaar van onze Conferentie in te luiden.

Ons hart is vanzelfsprekend met vreugde vervuld bij het aanschouwen van de uitgelezen schare aanwezigen, in wier talrijke opkomst wij een bewijs zien van uw aller wil deze plechtige openingszitting meer luister bij te zetten.

te zien waarmee jonge confraters hun beroepsleven aanvangen. U koos inderdaad een schoon beroep. Beroep dat ons zeer dicht brengt bij de mens, vooral dan de mens in nood, de mens in miserie.

In een tijd die getekend is door het benadrukken van de medemenselijkheid, liggen in dit perspectief, voor U, bij de uitoefening van uw beroep meer dan gewone kansen.

Voor de mens met zijn gebreken en tekortkomingen zult U strijden met de inzet van uw gehele persoon. Het is de moeite waard. Geeft er U aan. Want wat is belangrijker voor een mens dan een « ander » mens?

Dierbare jonge confraters, de balie met al wat in haar leeft heet U hartelijk welkom. En er leeft heel wat aan onze balie:

Aansluitend bij de wens die al jaren leefde om de advocatuur in haar geheel meer aan te passen aan het steeds versnellend tempo en aan de eisen van onze economische tijd, werd in de loop van het voorbije jaar in verschillende Commissies van gedachten gewisseld over de mogelijke aanpassingen van de beroepsregelen. De aanloop hiertoe was een schitterend geslaagde Teaching, gehouden op initiatief van de vorige Voorzitter van de Vlaamse Conferentie Mr. Luc Schoups en zijn medewerkers in het bestuur.

De interessie die er onder de confraters ten overvloede bleek te bestaan werd gekanaliseerd naar drie verschillende Commissies. In naam van heel de balie houd ik er aan al diegenen die, op welke wijze dan ook, aan deze werkzaamheden hebben deelgenomen, hartelijk te danken. Heel in het bijzonder meen ik te moeten bedanken de toegewijde verslaggevers, Mr. Albert Her-nould, Mr. Karel Ferdinand en last but not least, Mr. Josse Mertens de Wilmars, die intussen — tot ons aller vreugd en fierheid — benoemd werd tot Rechter aan het Hof van de Europese Gemeenschappen te Luxemburg. Het prachtige werkstuk dat hij ons nalaat is als een afscheidsgeschenk van de nieuwe hoge magistratuur aan de advocatuur, waar, wij weten het, een deel van zijn hart blijft verwijlen.

Mijnheer de Voorzitter,

U zijt vandaag onze vriendelijke en voorname gastheer. Laat mij toe U zeer hartelijk geluk te wensen met deze bijzonder geslaagde openingszitting.

Als heel het komend werkjaar in verhouding staat met deze schitterende aanloop, dan gaat de Vlaamse Conferentie één van haar mooiste jaren tegemoet.

Uw innemende verschijning, gepaard aan uw rijke talenten en grote toewijding staan er trouwens ten overvloede borg voor.

Moge de Conferentie onder uw Voorzitterschap met steeds groeiend impuls bijdragen tot wederzijds begrip en vriendschap onder alle confraters. Dit is mijn innige wens.

Ons eerste woord van dank gaat hierbij naar U, *Mijnheer de Stafhouder*, Hoofd van onze Orde. Uw stafhouderschap heeft de bevestiging gebracht van uw grote menselijke hoedanigheden van eenvoud in wijsheid en van goedheid in krachtadigheid. Wij noemen het Hoofd van onze Orde Stafhouder of Stokhouder. Onze Balie verkiest Stafhouder en U is het overtuigend bewijs van de juistheid dezer keuze. Uw batonnaat zal kunnen beschouwd worden als één van grote verwezenlijkingen op

de moeilijke weg van de aanpassing van onze beroepsregelen aan de eisen van het complex moderne leven. Dat U ondanks de zware taak van het Stafhouderschap, nog zoveel toewijding betoont voor de werkzaamheden van onze Conferentie vervult ons met des te meer erkentelijkheid.

Vele titels zijn er om U aan te spreken: *Mr. René Victor*, Mijnheer de Stafhouder, Professor, Doctor, Meester, Ridder, maar vandaag begroeten wij in U eerst en vooral de Ere-Voorzitter van de Vlaamse Conferentie, de man die de Vlaamse Conferentie maakte tot wat zij vandaag is, de historicus en tegelijkertijd ook de bezieler ervan. Uw aanwezigheid op onze activiteiten is als het ware vanzelfsprekend. Bewaarder van de tradities, en wijze raadgever, die steeds getuigt van de grootste bereidwilligheid, is U een voorbeeld voor allen. Daarom gaat naar U, Mijnheer de Ere-Voorzitter, ons tweede woord van dank.

Mijnheer de Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten,

Het is voor ons een bijzonder genoegen U reeds zo vlug na uw aanstelling officieel te mogen begroeten op onze plechtige openingszitting. Wij verzekeren U dat wij de belangstelling die U aldus voor onze Vlaamse Conferentie betoont naar haar juiste waarde schatten. Uw taak is ongetwijfeld bijzonder moeilijk en de op te lossen vraagstukken zijn uiterst talrijk. Niets kan meer tot het welslagen bijdragen dan wederzijds begrip. Dit hoogstaande doel zal ongetwijfeld onder uw gezagvolle leiding kunnen bereikt worden.

Brugge laat Antwerpen niet los en zendt ons steeds zijn meest eminente afgezanten.

Mijnheer de Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers,

In U begroeten wij de eerste burger van dit land. Dat U welwillend heeft aangenomen, heden namiddag onze gast te zijn, stemt ons fier en gelukkig. Uw alom erkende hoedanigheden van gezond verstand, doorzicht en politieke moed, in één woord van staatsmanschap, hebben van U de grote politieke leider gemaakt die U is. Ondanks uw voortdurende bekommernis voor het belang van het land, hebt U echter nooit uw door en door Vlaamse aard verloochend. Bij de Brugse Metten zou U zeker geen gevaar gelopen hebben.

Graag zouden wij ook de heer *Minister van Justitie* begroet hebben, maar andere verbintenissen beletten hem hier vandaag aanwezig te zijn.

Mijnheer de Rechter in het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen, of zouden wij nog niet liever zeggen, *Mr. Mertens de Wilmars*, want U hebt zo onlangs onze Balie verlaten, dat wij er nog niet kunnen aan wenen U als confrater verloren te hebben. Zeer bijzonder is dan ook ons genoegen U vandaag reeds tussen ons terug te zien. Groot is inderdaad de Balie, die haar beste zonen kan zien vertrekken om de hoogste functies waar te nemen en die hen terug kan ontvangen, omdat zij gehecht blijven aan hun oude liefde, de Balie.

Mijnheer de Gouverneur, U begroeten wij eveneens in een dubbele hoedanigheid, want ook U is ere-advocaat van onze Balie. U was de eerste zoon die ons verleden jaar verliet en vanzelfsprekend waren wij met trots vervuld toen één der onzen benoemd werd tot het hoge ambt van gouverneur onzer provincie, maar toch waren wij een beetje ongerust over de toekomst van ons beroep omdat een zo verstandig en succesvol advocaat als U be-

sloot de Balie te verlaten op een ogenblik dat de schoonste jaren van uw advocatenloopbaan begonnen waren. U is er echter zeer vlug in geslaagd die ongerustheid te doen verdwijnen, want uw trouw aan de Vlaamse Conferentie, uw zorg om de oude vriendschapsbanden in stand te houden, uw voorkomende welwillendheid in verband met onze manifestaties, zien wij als even vele tekens dat U ons niet zonder heimwee verlaten hebt en dat uw hart nog steeds terugdenkt aan dat mirakel van de Balie, de confraterniteit.

Een bijzonder woord van dank gaat vanzelfsprekend naar U, *Mijnheer de Voorzitter der Rechtbank van Eerste Aanleg*, die zo bereidwillig deze Assisenzaal te onzer beschikking hebt gesteld. Uw genegenheid voor onze Conferentie zit U overigens in het bloed, want uw vader was één der meest schitterende Voorzitters die de Vlaamse Conferentie ooit gehad heeft, en die uitmuntte door grote beschaafdheid in de omgang en een algemene culturele belangstelling, die wij zo trouw bij U terugvinden.

Hartelijk welkom ook aan de heer *Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel*, heerser over de 2de verdieping links van dit Paleis, of beter gebouw, waar U, zoals het hoort, zakelijk het recht laat zegevieren. Wij vinden het bovendien bijzonder aardig dat U aan de Balie een zoon hebt geschonken, die zich onmiddellijk heeft ontpopt tot een uiterst correct confrater, en, wat uitzonderlijker is, een uiterst correct voetballer.

Ons hartelijk woord van welkom gaat ook naar de heren *Senatoren en Volksvertegenwoordigers*, die deze openingszitting met hun aanwezigheid vereren.

Ook de talrijke opkomst der *leden van onze magistratuur* steekt ons een hart onder de riem en bewijst de blijvende goede verstandhouding tussen magistratuur en Balie.

Het is voor ons een bijzonder voorrecht hier te mogen begroeten:

— de heer Krings, advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie en Koninklijk Commissaris voor de Rechterlijke Hervorming;

— de heer Smolders, raadsheer in de Raad van State;
— de heer Van Assche, auditeur bij de Raad van State en vertegenwoordiger van de heer Auditeur-Generaal en van de Adjunct-Auditeur-Generaal;

— de heer De Baedts, substituut-auditeur-generaal;
— de heer Hodum, vertegenwoordiger van de Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep te Brussel;
— de heren Sury, Roevens, Vroomans, Blockx, Ceulemans en Verhegge, Raadsheren bij de Hoven van Beroep te Brussel en te Gent;

— de heer Van Honste, substituut-procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel;

— de vele Antwerpse magistraten hier aanwezig;

— de heer Naulaerts, raadsheer bij het Hof van Cassatie, werd op het laatste ogenblik door ziekte belet onze vergadering bij te wonen, maar wij hebben in ons midden één van zijn vroegere collega's, onze huidige Referendaris van de Rechtbank van Koophandel.

Wij danken ook voor hun aanwezigheid:

— de heer Willem Vaes, arrondissementcommissaris;
— de heren Consuls-generaal van Frankrijk en Nederland;

— de militaire overheden;
— de heren Commandanten van de Rijkswacht;
— de heer Pastoor-Deken van Antwerpen;
— de korpsoversten der notarissen, pleitbezorgers en

deurwaarders en alle burgerlijke en rechterlijke overheden, en vertegenwoordigers van culturele verenigingen.

Onze laatste welkomstwoorden zijn voor onze *Confraters uit binnen- en buitenland*, die zo talrijk gevolg hebben gegeven aan onze oproep.

In de eerste plaats, mogen wij dan U vernoemen, *Meester Gilson de Rouvroux*, Stafhouder van de Orde van Advocaten bij het Hof van Beroep te Brussel, U die de vriendelijkheid zelve is en die zoveel heeft bijgedragen tot de goede verstandhouding tussen de twee taalgemeenschappen.

In één zelfde woord van welkom begroeten wij:

— *Meester Hubené*, Stafhouder van de Orde der Advocaten bij het Hof van Beroep te Gent;

— *Maître Jamar de Bolsée*, Bâtonnier de l'Ordre des Avocats à la Cour d'Appel de Liège;

— de *Stafhouders van Turnhout en Mechelen*;

— en de *Voorzitters en vertegenwoordigers* der zusterconferenties van Brussel, Gent, Turnhout, Mechelen, Brugge, Kortrijk, Dendermonde, Leuven en Tongeren;

— et les *Présidents et délégués* des Conférences de Bruxelles, Liège, Namur, Charleroi.

Vanzelfsprekend ontbreken ook onze *confrères uit Nederland* niet op het appel.

Onze wederzijdse bezoeken zijn reeds zeer lang een sympathieke traditie geworden, maar heden middag zijn wij wel bijzonder getroffen door de aanwezigheid van *Meester Mout*, Deken van de Orde der Advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden.

Meester Beelaerts van Blokland, *Meester Boeles* en natuurlijk *Meester Adriaanse*, respectievelijk Dekens van de Orde der Advocaten te Amsterdam, Rotterdam en Middelburg, terwijl de Jonge Balies van Den Haag, Amsterdam en Rotterdam vertegenwoordigd zijn door hun Voorzitters, *Meesters Drosen, Van Schaardenburg* en *Jonkheer Stoop*.

Si nous regrettons l'absence de Monsieur le Bâtonnier de l'Ordre des Avocats à la Cour de Paris, nous retrouvons avec un réel plaisir parmi nous son délégué, *Maître Max Boiteau*, membre du Conseil de l'Ordre.

Nous accueillons également avec joie les deux Secrétaires, qui représentent la prestigieuse Conférence du Stage du barreau de Paris.

En présence de représentants de cette qualité, rien d'étonnant à ce que les liens entre nos deux barreaux soient devenus solides et sympathiques. Vous nous laissez la Flandre et nous vous laisserons le Québec. Nous espérons vivement que cette entente cordiale demeure.

« Entente Cordiale » these once magic words, bring us quite naturally to our *English friend, M. E.G. Nugee*, representative of the Chairman of the General Council of the Bar of England and Wales.

We had already the pleasure of enjoying your hospitality in London, at the occasion of the opening of your legal year, and we are trying, most humbly, to give to our opening ceremony a small part of the splendour you are used to in your great country. Most of all, we would like you to believe that in our opinion the links between Great Britain and our countries of the Common Market are of vital importance for the future of us all.

Mein geehrter Kollege aus Köln, Herr Doktor Adolf Andörfer, Vertreter des Kölner Anwaltvereins, wir freuen uns sehr dass wir Sie bei uns begrüßen können und wir hoffen dass diese jährliche Äusserungen von Freundschaft und Kollegialität zwischen der Anwaltschaft

van Köln und dieser von Antwerpen Tradition werden bleiben.

Maître André Elwinger, représentant de monsieur le Bâtonnier de l'Ordre des Avocats à la Cour Supérieure de Justice de Luxembourg, et *Maître Louis Schiltz*, Président de la Conférence du Jeune Barreau de Luxembourg, nous nous réjouissons de l'empressement que vous avez bien voulu mettre à répondre à notre invitation, et nous espérons que vous trouverez ici l'hospitalité qui chez vous est devenue légendaire.

Carissimo collega *Toffoletti*,

Se non mi sbaglio, e per la quarta volta che lei è presente alla nostra solenne desuta di apertura.

Diffati, da mil e nove cento sessanta quattro, per la presenza qui della sua graziosa personalita, i legami di amicizia fra Milano ed Anversa sono diventato sempre piu forte e piu cordiali.

E un vero privilegio per me di rivedervi fra di noi e di darvi, a nome della Conferenza fiammingha del foro di Anversa, il piu cordiale benvenuto.

Vorrei esprimere la speranza di potere salutare ancora molte volte la vostra presenza fra di noi.

En uiteindelijk, last but not least, kan ik mij dan richten tot *mijn Antwerpse confraters*, die ik hartelijk dank voor hun talrijke opkomst, niettegenstaande de verleiding van een verlengd weekend, dat dank zij het bruggenbouwerstalent van ons onderwijscorps een volledige week is geworden.

Zeer kort wil ik hier toch even spreken over de *balieproblematiek*.

Verleden jaar hoorde ik een van onze Nederlandse confrères, zeer ironisch, voor het voeren van processen als reclaimslogan voorstellen: « *Langzaam, riskant en duur.* »

Het is ongetwijfeld juist dat, als het beroep van advocaat zijn vroegere luister en aantrekkingskracht wil behouden, de *Balie en de ganse gerechtelijke wereld hun arbeidsmethoden* zullen moeten wijzigen en aanpassen aan de noden van het huidige economische en sociale leven.

De *advocatuur heeft hier een sociale rol* te vervullen, daar ze door haar beroepsregelen, opleiding en traditie het best geschikt zou moeten zijn om de rol van juridische adviseur te spelen voor alle soorten moeilijkheden die kunnen oprijzen voor bedrijven en individuen.

De *Nederlandse « Nieuwe Katechismus »* leert ons « Alles dat leeft moet zich vernieuwen als het in leven wil blijven ». Dit is bedoeld voor de Kerk, maar het geldt ook voor de Balie.

De *rechtsstudies* aan onze Universiteiten werden reeds hervormd, ons nieuw Gerechtelijk Wetboek moet onze procedure vereenvoudigen en versnellen, de Balie heeft haar beroepsregelen reeds in belangrijke mate aangepast, in de zin van meer mobiliteit van de advocaat en verwerping van verouderde regels betreffende de verhoudingen met de cliënteel.

Aldus zal alles ter beschikking zijn om de Balie toe te laten, de best mogelijke service te bieden en aldus volledig de rol te vervullen, die haar toekomt.

Ons beroep is misschien niet het oudste ter wereld, maar het is toch ook zeer eerbiedwaardig en ik geloof dat de ganse maatschappij gediend is met een zo perfect mogelijk functionerende Balie.

Aan ons de *geschapen mogelijkheden* te benutten en de gestelde verwachtingen in te lossen.

In het kader van die vernieuwing van de Balie gaan onze *gedachten vanzelfsprekend naar de jongeren*.

Zij krijgen ieder jaar de gelegenheid hun talenten ten toon te spreiden in de *Herman De Jongh prijskamp* voor welsprekendheid.

Het is voor mij wel een bijzonder genoeg te mogen aankondigen, dat zowel de jury als de overige deelnemers eensgezind van oordeel waren dat de prijs toekwam aan de dichter van onze Balie, Meester *Eddy Van Vliet*.

Zijn spreekbeurt over «*De literatuur in de gerechtzaal*» stond op een buitengewoon hoog peil en paste aldus volkomen in de schittering van het voorbije jaar, dat voor de Vlaamse Conferentie zo bijzonder succesrijk was, dank zij het enthousiaste werk van mijn voorganger, Meester *Luc Schoups*.

Er rest mij, tenslotte de aangename taak de redenaar van vandaag voor te stellen.

Meester *Jan Lenaerts*, U is aan onze Balie gekomen in 1952, nadat U achtereenvolgens studeerde aan het Klein Seminarie te Mechelen, het O.L. Vrouw College der Jezuïeten te Antwerpen, uw kandidaturen deed aan de Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix te Namur en

promoveerde tot doctor in de rechten aan de Katholieke Universiteit te Leuven.

Ik wil hieruit geen overhaaste besluiten trekken betreffende uw persoonlijke overtuiging, maar wat ik wel weet is dat U aan de Balie onmiddellijk en algemeen is erkend geworden als een geducht en talentvol tegenstrever, zelfs reeds tijdens uw stage bij wijlen Oud-Stafhouder, Mr. Herman Van der Donck.

Uw pleidooien dragen steeds de stempel van uw durf en uw natuurlijke welbespraaktheid.

Deze twee hoedanigheden laten U toe «con brio» een terugblik te werpen op de repressie.

Wij willen hierin het bewijs zien van de vrijheid van het woord en van de vrijheid van de openingsredenaar zijn onderwerp te kiezen.

Meester Jan Lenaerts, U hebt het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 29 september 1967.

Voorzitter : M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever : M. de Vreese.

Advocaat-generaal : M. Colard.

Advocaten : Mrs. Dassesse, Fally en Van Ryn.

Verhogingsbeding. — Vaste verhoging van het bedrag van de factuur, als deze aanleiding geeft tot een rechtsoverdring wegens niet-betaling. — Zonder onderscheid naar gelang het verweer van de schuldenaar al dan niet redelijk en aanneemelijk is. — In strijd met recht van vrije verdediging. — Openbare orde.

Verhogingsbeding op een factuur : « Si la présente facture donne lieu à des poursuites judiciaires pour cause de non-paiement, le montant en sera augmenté d'une somme forfaitaire de 20 % pour indemnité... »

Dat beding bepaalt, weliswaar als schadevergoeding, een forfaitaire verhoging van 20 % van het bedrag van de factuur, waarvan het verschuldigd zijn afhankelijk wordt gesteld van de enkele voorwaarde dat de factuur aanleiding geeft tot een rechtsoverdring wegens niet-betaling.

Zulk algemeen en onbepaald beding, waardoor elke betwisting, door de schuldenaar, van zijn verplichting tot betaling, van het ogenblik af dat zij aanleiding geeft tot een rechtsoverdring, het verschuldigd zijn van de verhoging met zich brengt, zonder enig onderscheid naar gelang dit verweer van de schuldenaar al dan niet redelijk en aanneemelijk is, is in strijd met het recht van eenieder om zich in rechte te verdedigen, recht dat de openbare orde aanbelangt.

P.V.B.A. Maison Bouille t/N.V. Belgomazout e.a.

(.....)

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artt. 6, 1101, 1102, 1108, 1126, 1131, 1133, 1134, 1135, 1139, 1146, 1152, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1244, lid 2, 1271, 1°, 1582, 1583, 1650 van het B.W., 2, lid 2, van het decreet van 20-7-1831 op de drukpers, 7 en 97 van de Grondwet, doordat, terwijl vaststaat, dat de betwiste facturen het

volgende gedrukt beding vermelden : « Si la présente facture donne lieu à des poursuites judiciaires pour cause de non-paiement, le montant en sera augmenté d'une somme forfaitaire de 20 p.c. pour indemnité... », het bestreden arrest, door bevestiging van het beroepen vonnis, eiseres solidair met de in tussenkomst geroepen partijen veroordeelt tot betaling van 461.062,40 frank aan verweerster als provisionele schadevergoeding, ingevolge voormeld verhogingsbeding, met de gerechtelijke interesten sedert 24 mei 1963, en aan een deskundige opdracht geeft het bedrag te berekenen van de aanvullende schadevergoeding die bij toepassing van dat beding eventueel verschuldigd is, om de reden « dat de appellanten (eiseres en de in tussenkomst geroepen partijen) geenszins betwisten dat zij op de achterstallige facturen nog een bedrag van 1.000.000 frank in hoofdsom verschuldigd waren ; (...) dat de verhoging van 20 t.h. (...) door de appellanten stilzwijgend aanvaard werd en noch in strijd is met de openbare orde, noch een eenzijdige wijziging van de op 1 oktober 1961 door partijen aangegane overeenkomst uitmaakt ; dat zij klaarblijkelijk de overeenkomst aanvult wat de betalingsvoorwaarden betreft (...) ; dat, zo gedurende de vriendelijke verhoudingen tussen partijen een zekere speling bestond bij de voldoening van de facturen, geïntimeerde (thans verweerster) gerechtigd blijft, na de eenzijdige verbreking door de appellanten, de stipte toepassing van de betalingsvoorwaarden te vorderen » ;

terwijl de straffbedingen van zeer algemene draagwijdte, bepaald zoals ten deze voor het geval dat gerechtelijke vervolgingen zouden noodzakelijk zijn om reden van niet-betaling, in strijd zijn, zoals eiseres het staande hield, met de openbare orde ; ze een inbreuk betekenen op het recht van vrije verdediging in rechte (artt. 2, lid 2, van het decreet van 20-7-1831 en 7 van de Grondwet) en op het recht tot het vragen van uitstel (art. 1244, lid 2, van het B.W.) ; het arrest, door gevolg te geven aan dergelijk beding, de hierboven aangeduide wetsbepalingen heeft geschonden, evenals de artt. 6, 1131, 1133 en 1226 van het B.W. :

Overwegende dat het in het middel aangehaalde beding, weliswaar als schadevergoeding, een forfaitaire verhoging bepaalt van 20 t.h. van het bedrag van de factuur, waarvan het verschuldigd zijn afhankelijk wordt gesteld van de enkele voorwaarde dat de factuur aanleiding geeft tot een rechtsoverdring wegens niet-betaling ;

Overwegende dat zulk algemeen en onbeperkt beding, waardoor elke betwisting, door de schuldenaar, van zijn verplichting tot betaling, van het ogenblik af dat zij aanleiding geeft tot een rechtsvordering, het verschuldigd zijn van de verhoging met zich brengt, zonder enig onderscheid naargelang dit verweer van de schuldenaar al dan niet redelijk en aannemelijk is, in strijd is met het recht van eenieder om zich in rechte te verdedigen, recht dat de openbare orde aanbelangt;

Dat het middel gegrond is;

En overwegende dat, gelet op de ondeelbaarheid van het geding tussen eiseres en de in tussenkost geroepen partijen, de gedeeltelijke vernietiging van het arrest, op de voorziening van eiseres, zich moet uitstrekken tot de beslissing betreffende de tot bindendverklaring van het arrest voor het Hof geroepen partijen;

Om deze redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, doch alleen in zoverre het, bij bevestiging van het beroepen vonnis, eiseres hoofdelijk met de in tussenkost geroepen partijen veroordeelt tot een provisioneel bedrag van 461.062,40 frank als schadevergoeding krachtens een verhogingsbeding van 20 t.h. en een deskundige opdracht geeft het saldo van die vergoeding te berekenen;

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster in een derde en eiseres in het overige van de kosten;

Verklaart dit arrest bindend voor de in tussenkost geroepen partijen;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Gent.

NOOT: Verg. o.m. noot van Jacques Custers onder Hof Brussel, 5-12-1955, Revue critique de jurisprudence belge, 1956, 274 v.

HOF VAN CASSATIE.

2de Kamer. — 17 oktober 1966.

Voorzitter: M. Louveaux.

Raadsheer-verslaggever: Ridder de Schaetzen.

Advocaat-generaal: M. Dumon.

Bevoegdheid in strafzaken. — Misdaden gepleegd door een lid van de rijkswacht in de uitoefening van zijn ambt van officier van gerechtelijke politie.

Vaststellend dat de ten laste gelegde feiten misdaden zijn die gepleegd werden door een lid van de rijkswacht in de uitoefening van zijn ambt van officier van gerechtelijke politie, heeft het Militair Gerechtshof beslist, dat de Krijgsraad bevoegd was om er kennis van te nemen.

In strijd met wat het bestreden arrest beslist, kan noch uit art. 25 van de wet van 15 juni 1899, noch uit de wet van 2 december 1957 op de Rijkswacht, noch uit een andere wetsbepaling afgeleid worden dat de leden van de Rijkswacht, die met de hoedanigheid van officier van de gerechtelijke politie bekleed zijn, en die in de uitoefening van dit laatste ambt een misdrijf gepleegd hebben, onttrokken zijn aan de bepalingen van de artikels 483 en volgende van het wetboek van strafvordering.

Na vernietiging van het bestreden arrest, wordt de zaak verwezen naar de Procureur-generaal bij het Hof van Beroep.

Sevenants.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 mei 1966 door het Militair Gerechtshof gewezen;

Over het middel *ambtshalve* afgeleid uit de schending van de artikels 484 van het Wetboek van strafvordering en 25 van de wet van 15 juni 1899 houdende de titel I van het Wetboek van militaire strafvordering;

Overwegende dat het arrest beslist dat de Bestendige Krijgsraad te Brussel bevoegd was om kennis te nemen van de ten laste van eiser gelegde feiten van, militair zijnde in actieve dienst, te Scherpenheuvel tussen 17 en 31 maart 1965, openbaar officier of ambtenaar zijnde, te weten adjudant der rijkswacht, bevelhebber der rijkswachtbrigade te Scherpenheuvel, officier van gerechtelijke politie, valsheid in geschriften gepleegd te hebben namelijk in bepaalde processen-verbaal en in zijn inlichtingsboek, en van de valse of vervalste stukken gebruik gemaakt te hebben;

Overwegende dat het arrest vaststelt, eensdeels, dat de ten laste van eiser gelegde feiten misdaden uitmaken, en anderdeels, dat deze feiten door eiser in de uitoefening van zijn ambt van officier van gerechtelijke politie gepleegd werden;

Overwegende dat in strijd met hetgeen het bestreden arrest beslist, noch uit artikel 25 van de wet van 15 juni 1899 noch uit de wet van 2 december 1957 op de Rijkswacht, noch uit een andere wetsbepaling kan afgeleid worden dat de leden van de Rijkswacht die met de hoedanigheid van officier van de gerechtelijke Politieke bekleed zijn, en die in de uitoefening van dit laatste ambt een misdrijf gepleegd hebben, onttrokken zijn aan de bepalingen van de artikels 483 en volgende van het wetboek van strafvordering;

Om deze redenen:

Vernietigt het bestreden arrest;

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Laat de kosten ten laste van de Staat;

Verwijst de zaak naar de Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Brussel;

NOOT. — Er werd verdachte ten laste gelegd dat hij, bij het opmaken van een proces-verbaal tegen militairen, verklaringen had opgenomen die de ondervraagde getuigen niet afgelegd hadden. Hij werd vervolgd wegens valsheid in geschriften.

Het arrest van het Militair Gerechtshof bevatte onder meer de volgende overwegingen:

« Dat de inbreuken gepleegd door leden van de Rijkswacht, naar aanleiding van daden van gerechtelijke politie in verband met feiten betreffende de rechterlijke dienst der gewone rechtbanken en bestuurspolitie, aan de bevoegdheid dier rechtbanken onderworpen blijven, terwijl diezelfde inbreuken, wanneer ze in verband staan met feiten welke tot de bevoegdheid van de militaire rechtsmachten behoren, onder de bevoegdheid van die rechtsmachten ressorteren (Cass. 25 Juni 1907, Pas. 1907, I, 306) ».

En verder: « Dat de bijzondere rechtspleging voorzien bij artikel 484 en volgende vandit wetboek ter zake eveneens niet kan toegepast worden; dat betichte, militair zijnde, en tevens officier van gerechtelijke politie uit hoofde der misdaden hem ten laste gelegd, welke de rechterlijke dienst der gewone rechtbanken en bestuurspolitie niet betreffen, niet naar het Hof van Assisen dient verwezen, daar de militaire rechtsmachten, omwille van hun algemene bevoegdheid ten overstaan van de militairen, alleen bevoegd zijn om te kennen van dergelijke misdaden. »

RAAD VAN STATE

3° Kamer. — 21 april 1967.

Eerste Voorzitter : M. Somerhausen.

Raadsleden : de HH. De Bock en Rémion.

Auditeur : M. Maroy.

Advocaten : Mrs. Dufourny, Houtekier, Cocle,
Lebeau en Pierson.

Handel en nijverheid. — Reglementering. — Interpretatie van de wet.

De tekst van art. 62 van de wet van 14-2-1961, luidens dewelke de Koning, volgens de regels die hij bepaalt, de prijs der farmaceutische specialiteiten kan vaststellen, is algemeen en machtigt hem tot het vaststellen, zowel van de minimum- als van de maximumprijzen van de farmaceutische specialiteiten.

Als een wettekst ondubbelzinnig is, wegen de tijdens de parlementaire voorbereiding vertolkte opvattingen niet op tegen de betekenis welke uit die tekst naar voren treedt.

Door het beperken van de ristorno's welke de apothekers aan hun cliënten toestaan en door het vaststellen van de wijze waarop die ristorno's worden uitgekeerd, heeft het K. B. van 17-4-1964 prijzen van farmaceutische specialiteiten vastgesteld en is het derhalve binnen de grenzen gebleven van de bevoegdheid welke de Koning aan art. 62 van eerdere vermelde wet ontleent.

Waar de wet van 20-6-1955 voorziet in de erkenning van bepaalde coöperatieven die de door haar gestelde voorwaarden vervullen, heeft zij een onderscheid gemaakt tussen die coöperatieve vennootschappen en de andere. Waar het bestreden besluit rekening houdt met het wettelijk onderscheid onder de coöperatieve vennootschappen, gemaakt door het K. B. van 8-1-1962, heeft het art. 6 van de Grondwet niet geschonden.

Ofschoon tijdens de parlementaire voorbereiding van art. 62 van de wet van 14-2-1961 een toespeling werd gemaakt op de bemoeiing van de minister van volksgezondheid als het erom zou gaan een specifieke regeling voor de prijzen der farmaceutische produkten vast te leggen, volgt daaruit evenwel niet dat de medeondertekening van die minister op straf van nietigheid zou zijn voorgeschreven.

De « Pharmacie de la Croix de Fer » t./Belgische Staat
(Minister van Economische Zaken).

Gezien het op 19 juni 1964 ingediende verzoekschrift, waarbij de coöperatieve vennootschap « Pharmacie de la Croix de Fer » de nietigverlaring vordert van het koninklijk besluit van 17 april 1964 houdende reglementering van de ristorno's toegestaan op de prijs van farmaceutische specialiteiten ;

Overwegende dat verzoekster in een eerste middel bevoogdt dat de tegenpartij, door het bestreden besluit goed te keuren, de grenzen van de machtigingswet heeft overschreden ; dat zij doet gelden dat de algemene bewoordingen van artikel 62 van de wet van 14-2-1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel, waarvan de draagwijdte is beperkt door de parlementaire voorbereiding, niet impliceren dat de Koning gemachtigd is minimumprijzen voor farmaceutische produkten vast te stellen en daarbij de door de verkopers toegestane ristorno's op de prijzen te beperken ;

Overwegende dat, volgens artikel 62 van eerdere vermelde wet van 14-2-1961, « de Koning, volgens de regelen die Hij bepaalt, de prijs der farmaceutische specialiteiten kan

vaststellen » ; dat die tekst algemeen is en de Koning machtigt tot het vaststellen zowel van de minimum- als van de maximumprijzen van de farmaceutische specialiteiten ; dat, als een wettekst ondubbelzinnig is, de tijdens de parlementaire voorbereiding vertolkte opvattingen niet opwegen tegen de betekenis welke uit die tekst naar voren treedt ; dat de Koning, door het beperken van de ristorno's welke de apothekers aan hun cliënten toestaan en door het vaststellen van de wijze waarop die ristorno's worden uitgekeerd, prijzen van farmaceutische specialiteiten heeft vastgesteld en derhalve binnen de grenzen is gebleven van de bevoegdheid welke hij aan artikel 62 van eerdere vermelde wet ontleent ;

Overwegende dat verzoekster in een tweede middel bevoogdt, dat het bestreden besluit het beginsel schendt van de vrijheid van handel en nijverheid dat gehuldigd is in artikel 7 van de wet van 2-17 maart 1791, stilzwijgend bevestigd in titel I, boek I, van het Wetboek van Koophandel, in de wet van 21-5-1819 tot invoering van het patentrecht en in de wet van 18-5-1873 die de voorafgaande machtiging voor het oprichten van naamloze vennootschappen afschaft, in zover het, zonder daartoe door de wet te zijn gemachtigd, de vrijheid van de apothekers aan banden legt wat betreft het uitkeren van ristorno's ;

Overwegende dat dit middel met het eerste samenvalt ; dat het, om de hiervoren opgegeven redenen, niet opgaat ;

Overwegende dat de verzoekster een derde middel ontleent aan de schending van artikel 6 van de Grondwet en van het algemeen beginsel van de gelijkheid van de Belgen voor de wet, in zover het bestreden besluit de door de apothekers toegestane ristorno's tot 10 t.h. beperkt, maar daarbij een uitzondering maakt voor de coöperatieve vennootschappen die door de Minister van Economische Zaken erkend zijn ;

Overwegende dat de wet van 20-7-1955 houdende instelling van een Nationale Raad voor de coöperatie heeft voorzien in de erkenning van de coöperatieve vennootschappen en dat het koninklijk besluit van 8-1-1962 de voorwaarden voor de erkenning nader heeft bepaald ; dat de wet van 20-7-1955, waar zij voorziet in de erkenning van bepaalde coöperatieven die de door haar gestelde voorwaarden vervullen, een onderscheid heeft gemaakt tussen die coöperatieve vennootschappen en de andere ; dat verzoekster, een niet erkende coöperatieve vennootschap, niet betoogt dat het koninklijk besluit van 8-1-1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de coöperatieve vennootschappen onwettig zou zijn ; dat het bestreden besluit, waar het voor het vaststellen van de ristorno's rekening houdt met het wettelijk gemaakte onderscheid onder de coöperatieve vennootschappen, artikel 6 van de Grondwet niet geschonden heeft ;

Overwegende dat verzoekster bevoogdt, dat het bestreden besluit een substantieel vormgebrek vertoont, in zover het niet medeondertekend is door de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin ;

Overwegende dat er tijdens de parlementaire voorbereiding weliswaar een toespeling is geweest op de bemoeiing van de Minister van Volksgezondheid als het erom zou gaan een specifieke regeling voor de prijzen der farmaceutische produkten vast te stellen, maar dat daaruit niet volgt dat de medeondertekening van die Minister op straffe van nietigheid zou zijn voorgeschreven ; dat het middel niet opgaat ;

Overwegende dat verzoekster zich in een vijfde middel beroept op afwending van macht, in zover het bestreden besluit uitgevaardigd is ter voorkoming van een staking die in april 1961 door sommige apothekers was aangekondigd, en ook ter vrijwaring van de particuliere belangen van bepaalde apothekers, concurrenten van verzoekster ;

Overwegende dat verzoekster geen bewijsmiddelen aan-

voert tot staving van haar beweringen en dat uit het dossier niet blijkt dat het bestreden besluit zou zijn vastgesteld met een ander doel dan de sanering van de markt der farmaceutische produkten, een doel dat genoemd was tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 14-2-1961; dat het middel niet opgaat.

Besluit :

Artikel 1. — Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15° Kamer. — 17 februari 1967.

Voorzitter : M. Schilling.

Openbaar Ministerie : M. Blondeel, advocaat-generaal.

Advocaten : Mrs. Mombaerts en Hubrechts.

Strafrecht. — Onopzettelijk doden. — Apotheker levert onwettelijk een slaapmiddel af. — Zelfmoord van de cliënt. — Geen onopzettelijk doden in hoofde van de apotheker.

Verdachte, apotheker, wordt gestraft wegens het afleveren van 50 comprimés luminal van 0,3 gram zonder het wettelijk voorschrift. Hij wordt er ook van beschuldigd door gebrek aan vooruitzicht of voorzorg, maar zonder het oogmerk de persoon van een ander aan te randen, onopzettelijk de dood te hebben veroorzaakt van de cliënt aan wie hij het middel, besteld als slaapmiddel, heeft afgeleverd en die er zelfmoord mee heeft gepleegd.

Er bestaat een grondig onderscheid tussen opzettelijk doden en onopzettelijk doden : het gebrek aan vooruitzicht of voorzorg maakt alleen voor onopzettelijk doden de strafbare vorm van schuld uit. Hier betreft het echter geen accidenteel, maar een opzettelijk doden, want de cliënt heeft zich vrijwillig het leven benomen. De tussenkomst van een derde in zulk feit is maar strafbaar binnen de perken en voorwaarden van de artt. 66 en 67 S. W. B., d.i. voor zover de wetgever zulke strafbaarheid gesteld heeft en mits de verdachte het doel van de door hem verschaft vorm van deelneming kende. Die voorwaarden zijn ten deze niet verwezenlijkt.

R. t./O. M.

.....
beschuldigd van de Leefdaal, kanton Leuven, in de loop der maand april 1965,

A) door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, maar zonder het oogmerk om de persoon van een ander aan te randen, onopzettelijk de dood van Wischniewski Dorota te hebben veroorzaakt.

B) En als apotheker, die een apotheek voor het publiek openhoudt, zonder geschreven, gedagtekend en ondertekend oorspronkelijk voorschrift van een in de provincie verblijvend geneesheer of veearts, 30 comprimés van 0,3 g Luminal te hebben afgeleverd ;

Gezien de beroepen aangetekend op 2 december 1966 door de beklagde en op dezelfde dag door het Openbaar Ministerie, tegen het vonnis uitgesproken door de eerste rechter, de 24e november 1966,

door de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement Leuven,

die, rechtdoende in correctionele zaken,

de feiten A en B bewezen verklaart ;

veroordeelt beklagde voor het feit A-B, bij toepas-

sing van art. 55 van het S.W.B., tot een enkele gevangenisstraf van één jaar en één enkele geldboete van duizend frank ;

zegt dat voormelde geldboete zal vermeerderd worden met 190 decimes en derwijze gebracht op 20.000 fr. ; boete die bij gebreke aan betaling binnen de wettelijke termijn kan vervangen worden door een gevangenisstraf van drie maanden ;

ogelast dat de tenuitvoerlegging van het vonnis, uitgezonderd voor de kosten, zal uitgesteld blijven gedurende een termijn van 5 jaar, vanaf heden ;

veroordeelt beklagde tot de kosten van de openbare actie, bedragende de som van 2.578 fr.

Gehoord het verslag gedaan door de heer Voorzitter (enz.)

Overwegende dat de beroepen ontvankelijk zijn naar vorm en tijd ;

Betichting A/ :

Overwegende dat desbetreffend uit het bewijsmateriaal verwijderd wordt het verslag van dokter H. Van de Voorde dd. 25 april 1965, daar het niet bewezen is dat deze deskundige de voorgeschreven eed afgelegd heeft ; dat het bestreden vonnis dan ook nietig dient verklaard te worden ;

Overwegende dat beklagde ter zitting van het Hof dd. 14 april 1967 verklaarde : « zonder mijn verantwoordelijkheid aan te raken ben ik het eens op medisch gebied dat het innemen van 50 comprimés van 0,3 gr luminal de dood veroorzaakt heeft » ;

Overwegende dat het strafwetboek een grondig onderscheid maakt tussen de opzettelijke doding, bestraft overeenkomstig het eerste hoofdstuk van titel VIII van boek II en de onopzettelijke doding, beheerst door hoofdstuk II van dezelfde titel ;

Overwegende dat het gebrek aan vooruitzicht of voorzorg alleen voor de misdrijven van hoofdstuk II de strafbare vorm van schuld uitmaakt, en dit zelfs indien bedoelde fout niet de enige oorzaak zou zijn van iemands overlijden ;

Overwegende dat het, ter zake, echter geen accidentele maar wel een opzettelijke doding betreft ;

dat het immers bewezen is dat wijlen Dorota Wischniewski zich vrijwillig het leven benam, haar inzicht en motieven duidelijk voortspruitend uit de door haar nagelaten eigenhandige brief, gedagtekend te Leefdaal 16 april 1965, brief waaraan haar schoonbroeder Meurrens Gilbert haar schrijvende zag in de avond van gezegde dag ;

Overwegende dat, overeenkomstig het stelsel van het eerste hoofdstuk van Titel VIII van Boek II van het S.W.B. de tussenkomst van een derde in zulk feit slechts strafbaar is binnen de perken en voorwaarden van de artt 66 en 67 van het hoofdstuk VII van Boek I van het S.W.B., dit is : voor zover de wetgever zulke strafbaarheid voorzien heeft en mits de betichte het doel van de door hem verschaft vorm van deelneming kende ; dat deze voorwaarden van strafbaarheid ter zake niet verwezenlijkt zijn (J.S.G. Nijpels, Code pén. interpr., Brussel, 1897, II, blzn 597-598 ; Dumont E., La répression du suicide, R.D.P., 1959-60, blz. 547) ;

Overwegende dat de stelsels van de hoofdstukken I en II van Titel VIII van Boek II strafwetboek niet met elkaar mogen vermengd worden ;

Overwegende dat, ter zake van de betichte nooit verder gereikt heeft dan het verschaffen van een slaapmiddel, overtuigd zijnde dat dit voor een normaal doel en overeenkomstig het gebruiksvoorschrift ging aange-

wend worden, en dat dit inzicht gedwarsboemd en opgeheven is geworden door de tussenkomst van het opzet van het slachtoffer;

dat betichte dan ook niet de dood veroorzaakt heeft en dat de betichting A derhalve niet bewezen is;

Betichting B/:

Overwegende dat betichte, in besluiten, dit misdrijf bekent en dat het trouwen bewezen is gebleven door het onderzoek, vóór het Hof gedaan;

Overwegende dat de bestanddelen van deze zaak illustreren hoe gevaarlijk het is verdovingsmiddelen af te leveren zonder de vereiste tussenkomst van een geneesheer, gevaar dat precies de ratio legis uitmaakt van de strenge straffen die door art. 2, tweede alinea van de wet van 24 februari 1921 voorzien zijn, en die zelfs deze van art. 419 S.W.B. overtreffen;

dat het door de fout van betichte geschapen risico zodus volledig gedekt en betuigd wordt door de betichting B;

Overwegende dat het past een betrekkelijk strenge toepassing van de strafwet te doen vermits betichte wijlen Dorota Wischnewski slechts oppervlakkig gekend heeft, dat deze laatste nooit te voren bij haar luminal gevraagd had (noch met noch zonder doktersvoorschrift); dat zij zich niet eens persoonlijk bij betichte aanbod om dit verdovingsmiddel te bekomen zodat deze laatste haar ook niet kon ondervragen nopens de ernst van de redenen om het produkt te bekomen, dat uitdrukkelijk gevraagd werd naar de zwaarste dosis en dat betichte een zeer groot aantal comprimés afleverde;

Om deze redenen:

Het Hof,

rechtdoende tegensprekelijk, gezien artt. 2, 11, 12, 13, 14, 24, 31, 32, 34, 35, 36, 37 en 41 wet 15 juni 1935; artt. 1-2 wet 24 februari 1921, 19 en 28 K.B. 31 december 1930, gewijzigd K.B. 20 september 1951, 3 en 17 Regentsbesluit van 6 februari 1946 gewijzigd K.B. van 1 oktober 1953 en 30 december 1960; artt. 38 en 40 van het strafwetboek; art. 1 wet 5 maart 1952; artt. 1 en 8 par. 1 der wet van 29 juni 1964 op het uitsstel; artt. 162, 194, 211, 212 en 215 van het wetboek van strafvordering;

ter zitting door de heer Voorzitter aangeduid; ontvangt de beroepen en erover rechtdoende, verklaart het bestreden vonnis nietig, opnieuw uitspraak doende - de zaak tot zich trekkende,

zegt dat de betichting A niet bewezen is;

spreekt betichte vrij en stelt haar desaangaande buiten zake;

zegt dat de feiten van de telastlegging B bewezen zijn na uit de debatten te hebben geweerd het verslag van Dr. Van de Voorde;

veroordeelt beklaagde wegens de betichting B/ tot een gevangenisstraf van drie maanden en een geldboete van duizend frank;

zegt dat deze geldboete zal vermeerderd worden met 190 decimes en derwijze gebracht op twintigduizend frank; boete die bij gebreke aan betaling binnen de wettelijke termijn kan vervangen worden door een gevangenisstraf van drie maanden;

en aangezien de veroordeelde R... vroeger nooit gestraft is geweest tot een criminele straf of tot een hoofdgevangenisstraf van meer dan zes maanden en

de omstandigheden der zaak van aard zijn te laten verhoopen dat zij zich zal beteren, mits toepassing van de hiernavermelde genadigheidsmaatregel;

gelast dat de tenuitvoerlegging van de opgelegde hoofd-gevangenisstraf van drie maanden zal uitgesteld blijven gedurende een termijn van 5 jaar, te rekenen van heden;

veroordeelt betichte tot de helft van de kosten van beide aanleggen tegenover de openbare partij, met uitsluiting van de kosten gerezen ingevolge het deskundig verslag en deze van het nietig verklaard vonnis.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN.

Bevel van de Voorzitter. — 7 juli 1967.

Voorzitter: M. Janssens.

Advocaten: Mrs. Malherbe (Brussel) en Dauwe.

1. **Scheepshypotheek. — Dadelijke uitwinning. — Binnenschip. — Wet van 4 september 1908. — Art. 23. — Openbaarmaking van het beding. Begrip.**
2. **Oorlogsschade. — Binnenschip. — Voorrecht. — Vraag tot inbezitting. — Uitwerking van het voorrecht. — Vereiste.**

1. *De eis van de hypothecaire schuldeiser tot inbezitting van het schip krachtens art. 23 van de wet van 4-9-1908, is niet gegrond, wanneer het beding van dadelijke uitwinning niet openbaar gemaakt werd door de inschrijving.*

De aanhaling: « Alle andere niet tegenstrijdige bepalingen van de akte van kredietopening van 6 februari 1957 en van het daarin vermeld lastenkohier der algemene voorwaarden blijven onverminderd in voege », aanhaling die in de tekst van de inschrijving voorkomt, maakt de vereiste bekendmaking niet uit, want in deze aanhaling wordt de dadelijke uitwinning niet uitdrukkelijk vermeld.

2. *De Belgische Staat vraagt in het bezit gesteld te worden van een binnenschip waarop hij krachtens art. 43 van de gecoördineerde oorlogsschadewetten van 30 januari 1954 een voorrecht heeft.*

De eis wordt afgewezen nu het voorrecht niet uit de inschrijving blijkt: naar luid van art. 47 van voormelde wetten heeft het voorrecht slechts uitwerking voor zover het openbaar werd gemaakt door een inschrijving in de registers van de hypotheekbewaarder en ook art. 48 vereist een hypothecair getuigschrift houdende vaststelling van de inschrijving.

Belgische Staat, Bestuur van Wederopbouw
t./V. E. G. Solvay & Cie.

Gezien voorgaande verzoekschriften en de redenen erin vermeld;

Gelet op artt. 23 tot en met 28 van de Wet van 4 september 1908;

Gelet op het Bevel betekend door het ambt van gerechtsdeurwaarder Alfons Brackeva te Antwerpen, op 30 augustus 1966 en door het ambt van Gerechtsdeurwaarder R. Verhaegen te Antwerpen op 9 november 1966;

Aangezien voorgaand verzoekschrift dd. 25 januari 1967 van de Belgische Staat is betekend geworden in datum van 20 januari 1967 bij geregistreerd exploit door gerechtsdeurwaarder R. Verhagen te Antwerpen aan Mevrouw Wijckmans Maria Philomena, schipperin, de heer Spruyt Louis Alphonse Clément, schipper en de Heer Spruyt François Paul René, schipper, allen domicilie ge-

kozen hebbende te Antwerpen, aan de De Pretstraat 21, en door het ambt van gerechtsdeurwaarden C. De Meerleer te Brussel in datum van 16 januari 1967 aan de Vennootschap bij Eenvoudige Geldschieting « Solvay & Cie » waarvan de maatschappelijke zetel gevestigd is te Elsenne, aan de Prins Albertstraat 33 ;

Aangezien voorgaand verzoekschrift dd. 6 februari 1967 van de Vennootschap « Solvay & Cie » betekend werd op 7 februari 1967 door het ambt van gerechtsdeurwaarder Alphons Crauwels te Antwerpen aan Meester Leo Gonthier, Pleitbezorger bij deze Rechtbank, handelende en optredende voor de Belgische Staat, en eveneens op 7 februari 1967 door het ambt van gerechtsdeurwaarder Jean Royer te Antwerpen aan Mevrouw Wyckmans Maria, de Heer Spruyt Louis en de Heer Spruyt François hoger vermeld ;

Overwegende dat verzoeker, de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de Heer Minister van Openbare Werken, Bestuur van Wederopbouw, Financiële Diensten, waarvan de Burelen gevestigd zijn te Brussel, aan de Handelsstraat 123, die in de rechten is getreden van de Nationale Kas voor Beroepskrediet, Openbare Instelling van State, Kunstlaan 8 te Sint Joost ten Noode, overeenkomstig de bepalingen van de artt. 2028, 2029 en 2030 van het B.W. ; bij verzoekschrift van 25 januari 1967, vordert in bezit te worden gesteld van de schepen « Maloufra » (ex « Pauline ») en « Castor » (ex « De Vrede »), en zulks eensluidend de bepalingen van art. 24 der Wet van 4 september 1908 ;

Overwegende dat de V.E.G. « Solvay & Cie », bij verzoekschrift van 6 februari 1967, ter zake tussenkomt ten einde voor recht te horen zeggen dat verzoeker niet gerechtigd is de inbezitstelling van het schip « Castor » (ex « De Vrede ») te vorderen ;

Overwegende dat het verzoek, in zover de inbezitstelling van het schip « Maloufra » (ex « Pauline »), betreft, dient ingewilligd te worden ;

Overwegende dat, gelet op de wanbetaling, het door de Wet voorgeschreven voorafgaandelijk Bevel betekend werd aan de schuldenaars bij akte van het ambt van gerechtsdeurwaarder Raymond Verhagen te Antwerpen, in datum van 9 november 1966 ;

Overwegende dat verzoeker terecht het voorrecht inroept door art. 43 der Samengeordende Wetten van 30 januari 1954 betreffende de herstelling der Oorlogsschade aan Private Goederen ingesteld en zoals bedongen in art. 8 van het lastenkohier der akte van kredietopening, dd. 6 februari 1957, en in art. 48 der zelfde wetten, de inbezitstelling van zijn pand vordert ;

Overwegende dat, in zover de inbezitstelling van het schip « Castor » (ex « De Vrede »), betreft, het verzoek niet dient ingewilligd te worden ;

dat immers de tussenkommende partij, de V.E.G. Solvay & Cie, die de eigendom van dit schip verwierf door aankoopakte van 30 juli 1960, terecht doet gelden dat het verzoek tot inbezitstelling van dit schip niet gegrond is wegens gebrek aan openbaarmaking van de beschikking van dedelijke uitwinning ;

Overwegende dat de bijkomende waarborg, slaande op het schip « De Vrede » (thans de « Castor »), ingeschreven werd op 15 maart 1957 op het Kantoor der Hypotheken onder het nummer 657 ;

Overwegende dat de aanhaling « Alle andere niet tegenstrijdige bepalingen der akte van kredietopening van 6 februari 1957 en van het daarin vermeld lastenkohier der algemene voorwaarden blijven onverminderd in voege », aanhaling die in de tekst der inschrijving voorkomt, verzoeker niet de vereiste bekendmaking uitmaakt ;

dat immers in deze tekst niet uitdrukkelijk de dadelijke uitwinning vermeld werd ; dat overigens deze tekst,

die overgenomen werd van de akte van kredietopening van 6 februari 1957, zelfs niet vermeldt of de dadelijke uitwinning ook op het schip « De Vrede » (thans de « Castor ») toepasselijk is ;

Overwegende dat verzoeker te vergeefs, in subsidiaire orde, de inbezitstelling op grond van het voorrecht inroept ;

Overwegende immers dat dit voorrecht niet uit de inschrijving blijkt ;

Overwegende dat art. 47 van de Samengeordende Wetten van 30 januari 1954 voorziet dat het bij art. 43 gevestigd voorrecht slechts uitwerking heeft voor zover het wordt openbaar gemaakt door een inschrijving op de registers van de Hypotheekbewaarder ;

dat art. 48, waarop verzoeker zich ook te vergeefs beroept, insgelijks een hypothekair getuigschrift houdende vaststelling van de inschrijving vereist ;

Om deze redenen :

Zeggen dat verzoeker in bezit wordt gesteld van het in het rekest omschreven schip « Maloufra » (ex « Pauline »), doch verklaart het verzoek tot inbezitstelling betreffende het schip « Castor » (ex « De Vrede »), ongegrond en dienvolgens wijst verzoeker hiervan af ;

Leggen de kosten ten laste van Mevrouw Wyckmans Maria Philomena, de Heer Spruyt Louis Alphonse Clément en de Heer Spruyt François Paul René, behalve deze betrekking hebbende op de vraag tot inbezitstelling van het schip « Castor », welke ten laste van verzoeker zullen blijven, hierin begrepen de kosten van de tussenkommende partij ;

Verklaren Ons Bevelschrift uitvoerbaar op de minuut.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE BRUGGE

Raadkamer. — 31 oktober 1967.

Voorzitter : M. Van den Bussche.
Openbaar Ministerie : M. Bauwens.
Advocaat : Mr. Devroe.

Overspel. — Klachtintrekking. — Hernieuwde klacht.

1. Door de intrekking van de klacht wordt de reeds ingestelde publieke vordering gestuit.
2. De klager kan zijn klachtintrekking niet herroepen. Een nieuwe klacht kan slechts nieuwe feiten van overspel betreffen.

V.t./O. M.

Overwegende dat V..., echtgenoot van eerste verdachte klacht indiende tegen zijn echtgenote bij verklaring afgelegd voor de rijkswacht te Oostende de 11de september 1966 ; dat het overspel werd vastgesteld de 6de mei 1967 ; dat V. bovengenoemd voor de adjunct-politiecommissaris Zonnekeyn te Oostende, de 9de september 1967, vrijwillig verscheen om formeel afstand te doen van deze klacht ; dat hij overigens reeds vroeger, bij gewone brief waarvan de handtekening door hem erkend werd, en die op het parket van de Procureur des Konings werd ontvangen de 28ste juni 1967 afstand had gedaan van dezelfde klacht.

Dat de publieke vordering daarmede gestuit was (art. 2 S.V.) ;

Overwegende dat op 15 september 1967, de klager opnieuw voor de Rijkswacht te Oostende verscheen, opgeroepen als hij was om bovenbedoelde brief voor een

politieofficier te bevestigen; dat hij dan nog verklaarde van zijn klacht afstand te doen doch deze afstand zodanig omschreef en inkleedde dat, ten slotte kon betwijfeld worden of zijn verklaring metterdaad nog wel een afstand was.

Dat, op deze dubbelzinnigheid gewezen op 9 oktober 1967, klager zijn klachtafstand formeel introk voor dezelfde rijkswacht en ondubbelzinnig liet blijken dat het zijn wil was de publieke vordering opnieuw te zien doorgaan.

Overwegende dat de afstand van een klacht in de behandeling van klachtmisdrijven een juridische procedureakte is, evengoed als de klacht zelf (cfr. H. Bekaert, Handboek voor Studie en Praktijk van het Belgisch Strafrecht nr. 160, blz. 107); dat de intrekking van de klacht een einde stelt aan de vervolging en dat, in zake overspel, de klachtafstand voor gevolg heeft dat alle voorafgaande daden van vervolging en akten van rechtspleging zonder uitwerksel blijven (Cass. 10 juni 1950, R.W. 1950-51, kol. 617);

Dat geen enkele wet bepaalt dat de rechtspleging die gestuit werd door de klachtafstand zou herleven door de intrekking van deze klachtafstand en dat, zonder uitdrukkelijke wettekst, geen dergelijke rechtsgevolg aan deze intrekking kan worden toegekend.

Dat de rechtspraak (Cass. Fr. 19 juli 1850; D.P. 1850, 1301; — Brussel 26 april 1880; Pas. 1880, 11, 183 en — Corr. Luik 27 oktober 1938; Rev. dr. pén 1939, P. 455; en de rechtsleer (Beltjens, sub art. 390 nr. 20 en 30. Chauveau en Helie, C. pénal, Belg. Uitg. t. 11 nr. 2872-2873 en de v/n en de aanhalingen onder bovenvermeld arrest van Brussel; Schuind t 1 p. 274) overigens leren dat de intrekking van de klachtafstand geen gevolg kan hebben.

Dat de klager wel is waar, op grond van nieuwe feiten een nieuwe klacht kan indienen om een nieuw onderzoek uit te lokken; doch dat zijn verklaring van 15 september 1967 zeker niet als dusdanig kan beschouwd worden; dat zij geen gewag maakt van voortzetting der misdadige handeling.

Gelet op het enig artikel, paragraaf XV der wet van 25-10-1919; op de art. 11 tot 13, 16, 21, 31 tot 37,40 tot 42 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken en art. 3 § 1 der wet d.d. 16-2-1961.

De Raadkamer,

Verklaart de openbare vordering die de feiten van 6 mei 1967 betreft, gestuit; zegt derhalve dat de eis tot verwijzing tegenover beide verdachten ongegrond is en wijst hem af als dusdanig.

Er werd gebruik gemaakt van de nederlandse taal voor de rechtspleging, de vordering van het Openbaar Ministerie en de pleidooien.

NOOT: Ten gevolge van de klachtintrekking en de hieruitvolgende stuiting van de publieke vordering, werd de vordering tot verwijzing naar de correctionele rechtbank *onontvankelijk*. Eerder dan de vordering ongegrond te verklaren, had de Raadkamer de heer onderzoeksrechter moeten ontlasten van verder onderzoek. Het al dan niet bestaan van een klacht vanwege de benadeelde echtgenoot raakt immers de ontvankelijkheid van de publieke vordering en niet de gegrondheid ervan.

Lode de Wilde.

EUROPEES RECHT

VRIJ VERKEER VAN GOEDEREN.

Schriftelijke vraag nr. 140/67 van de heer Troclet aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen.

In Nederland schijnt men voor textielgoederen ten behoeve van overheidsdiensten alleen aan Nederlandse fabrikanten of groothandelaren een prijsopgave te vragen, ten einde te ontsnappen aan de regels betreffende het vrije verkeer van goederen en aan de toewijzingsvoorschriften.

Acht de Commissie deze handelwijze in overeenstemming met de regels van de « gemeenschappelijke markt »? Zo niet

a) welke bepalingen worden dan overtreden?

b) welke maatregelen heeft de Gemeenschap genomen of is zij voornemens te nemen?

c) is zij van mening dat dergelijke bestellingen eventueel door het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen kunnen worden geannuleerd?

Antwoord op schriftelijke vraag nr. 140 van de heer Troclet.

De vraag van de geachte Afgevaardigde heeft waarschijnlijk betrekking op de z.g. besloten procedures en de z.g. onderhandse procedure in het kader van de toewijzing door de staat van leveranties aan de overheid. Bij de besloten procedures nodigt de betrokken overheidsinstantie een aantal gegadigden uit om in te schrijven en kiest zij uit de ontvangen aanbiedingen de laagste of de meest gunstige. Tot nu toe missen deze procedures in alle lid-staten het element van openbaarmaking dat kenmerkend is voor de z.g. openbare procedures.

Voor zover op grond van wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen of overeenkomstig administratieve handelwijzen geen opgave wordt gevraagd aan aanbieders uit de overige lid-staten en dus voorkeur wordt gegeven aan de nationale produkten, is er sprake van een belemmering van de invoer welke zonder dergelijke bepalingen of handelwijzen zou kunnen plaatsvinden. Deze laatste vormen derhalve maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbepalingen in de zin van de artikelen 30 e.v. van het EEG-Verdrag.

Parallel aan de werkzaamheden in verband met overheidsopdrachten voor de uitvoering van werken, is de Commissie dan ook overgegaan tot het opstellen van een eerste richtlijn op grond van artikel 33, lid 7, van het EEG-Verdrag betreffende goederenleveranties aan de staat, de lagere publiekrechtelijke lichamen en andere publiekrechtelijke rechtspersonen, welke de afschaffing van dergelijke, bij de inwerkingtreding van het Verdrag bestaande maatregelen ten doel heeft.

Terzelfdertijd werd overgegaan tot het opstellen van een ontwerp voor een richtlijn van de Raad op grond van artikel 100 inzake de coördinatie van de procedures voor het toewijzen van leveranties aan de overheid. Dit ontwerp is erop gericht dat zoveel mogelijk communautaire procedures tot stand komen, waarbij in het bijzonder wordt voorzien in een strikte regeling betreffende openbaarmaking voor de in het kader van een besloten inschrijving geplaatste orders alsmede in gemeenschappelijke deelnemingsvoorschriften, volgens welke de openbare opdrachtgevers gehouden zijn ook onderdanen van de andere lid-staten tot inschrijving uit te nodigen en welke een limitatieve opsomming geven van de gevallen

waarin gebruik mag worden gemaakt van de z.g. onderhandse procedure.

Deze richtlijnen hebben ten doel het belangrijke afzetgebied dat de leveranties aan de overheid vormen open te stellen voor communautaire mededinging. Tot de afkondiging van de hierbedoelde richtlijnen zijn de door de lid-staten toegepaste bepalingen, voor zover deze bij de inwerkingtreding van het Verdrag bestonden, niet onverenigbaar met de daarin neergelegde verplichtingen. Daarentegen dient de Commissie volgens artikel 169 steeds in te grijpen, wanneer zij constateert dat een lidstaat, in strijd met artikel 31 of artikel 32, lid 1, een nieuwe maatregel van gelijke werking als kwantitatieve invoerbeperkingen heeft ingevoerd of een dergelijke, op het tijdstip van de inwerkingtreding van het Verdrag bestaande maatregel beperkender heeft gemaakt.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen.

In het verslag der openingszitting van de Vlaamse Conferentie, dat verscheen in ons nummer 10, van 5 november ll., is er op het einde een alinea uitgevallen, wat wij ten zeerste betreuren, omdat de tekst juist betrekking had op de revue die traditioneel voorgedragen wordt na het banket en die dit jaar bijzonder geslaagd was.

Het zal dan ook wel niet te laat zijn om te vermelden dat de klassieke revuïsten van de Vlaamse Conferentie dit jaar zichzelf hebben overtroffen en dat de epische verzen en de rijke keuze van liederen, voorgedragen door Mrs. L. Rombaut, H. Wagemans, F. Maes, E. Lauwers en J. Deprez een triomfantelijk succes oogstten, terwijl Mr. W. Lens wonderen verrichtte aan de piano.

Deze uitzonderlijk geslaagde vertoning mocht voor de toekomstige historici van de Vlaamse Conferentie niet in de vergetelheid vallen.

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel.

De Plechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel zal plaats hebben op vrijdag 24 november a.s. om 16.30 u. in de zaal van de plechtige zittingen van het Hof van Beroep in het gerechtsgebouw te Brussel.

Mr. Eric Lens zal de openingsrede houden. Hij koos als onderwerp: «Jeugdbescherming: wens en werkelijkheid».

Het traditioneel banket zal plaats hebben om 20.30 u. in de salons van de Bank van Parijs en van de Nederlanden, Koloniestraat 21 te Brussel.

MEDEDELINGEN

NETHERLANDS UNIVERSITIES FOUNDATION FOR INTERNATIONAL COOPERATION.

*International Course on European Integration
Amsterdam: September 1968 - May 1969*

Herewith I should like to ask your attention for the third International (post-graduate) Course on European Integration which will be held at the «Europa Instituut» of the University of Amsterdam from September 12, 1968 till May 13, 1969.

The course which will be held in the English language is organized by the «Europa Instituut» in co-operation with the Netherlands Universities Foundation for International Co-operation (NUFFIC) and is primarily destined for nationals from member states of the European Economic Community (E.E.C.), the Economic Free Trade Association (EFTA) and North America, though candidates from other countries who take a special interest in the problems of European integration are also welcome to attend.

The lecturers in the course are both professors coming from various Dutch Universities and experts who have gained experience in the field of integration through their professional connections with the European Communities, Benelux, and O.E.C.D.

During the first term introductory tutorials and lectures on general problems of integration will be held followed during the second term by lectures, seminars and conferences on specific problems, individual research and a study tour to the European Institutions.

Twice a month informal discussion evenings will be organized where Dutch and foreign experts on different aspects of European integration will discuss current problems.

The tuition fee is 1000 Dutch guilders (abt. £ 100.0.0).

There is a limited number of fellowships available.

The prospectus with full details is in the process of being printed and can be obtained from NUFFIC, 27 Molenstraat, The Hague.

It will be highly appreciated if you could have the course announced in your magazine.

In advance I should like to thank you for your co-operation.

E. Jongens
Registrar

INGEZONDEN STUKKEN

Op de plechtige openingszitting van de Conférence du Jeune Barreau te Brussel, op 26 november 1966, sprak de Voorzitter der Conferentie Mr. Dalcq een rede uit die in het Vlaams landsgedeelte aanleiding heeft gegeven tot uitvoerig commentaar. In ons nummer van 27 november 1966 verscheen daarover een artikel. (Kol. 668 - 670)

Er werd in deze rede op scherpe wijze stelling genomen tegen de taalwetgeving die in ons land in werking werd gebracht en incidenten in verband met de Vlaamse Beweging werden opgeschroefd op dusdanige wijze dat de Voorzitter tot de conclusie kwam dat België geen rechtsstaat meer zou zijn.

Men heeft zich in brede kringen afgevraagd of het wel gewenst was dergelijke taal te spreken in aanwezigheid van de vele buitenlandse afgevaardigden die op de zitting aanwezig waren.

In verband hiermede ontvingen wij thans een schrijven.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

van Mr. Pierre Humblé waaraan wij volgaarne plaats-
ruimte verlenen. Er blijkt ten stelligste uit dat in vele
middens men niet akkoord was met de inhoud van de
rede van de Voorzitter der Conferentie.

* * *

30 oktober 1967

Mijnheer de Advocaat Ridder René Victor,
Hoofdredacteur van het Rechtskundig Weekblad
Justitiestraat 21,

Antwerpen

Mijnheer de Stafhouder,

Op 30 november 1966 schreef ik als volgt aan Mijnheer
Jean Dal, Rédacteur en Chef du Journal des Tribunaux
121, chaussée de Charleroi, Bruxelles :

« Mon cher Confrère,

Les discours prononcés à la séance solennelle de rentrée
du Jeune Barreau de Bruxelles méritent d'autres réflexions
que celles de notre confrère B.J. Risopoulos dans
votre Journal du 26 novembre.

La question n'est pas de savoir si Me Dalcq est aussi
courageux que savant, mais uniquement s'il a bien fait
en manifestant ce courage à la tribune qu'il occupait
dans la qualité que l'on sait, et de mesurer ce courage.

Personnellement je suis d'avis que légiférer en Belgi-
que, dans le domaine linguistique, ne peut être que mau-
vais dès l'instant où le législateur ne s'inspire pas du
principe que les belges, et les étrangers que notre pays
abrite, peuvent, n'importe où dans le pays, n'importe
quand et devant n'importe qui, se servir d'une de nos
langues nationales.

Mais est-il opportun qu'un Président de la Conférence
du Jeune Barreau en fasse son propos à la Tribune de
la Conférence ?

Je ne le pense pas.

Le Président de la Conférence s'adresse à des audi-
teurs étrangers et belges.

User du sujet choisi par l'orateur de rentrée pour mieux
étaler nos difficultés internes dans le domaine linguistique
devant des étrangers qui ne peuvent les considérer qu'
avec indifférence, voire avec mépris, est une manifestation
de mauvais goût.

Polémiquer avec le Ministre de la Justice qui n'est cer-
tainement pas responsable de nos errements législatifs et
qui, au surplus, n'a même pas la possibilité de répondre,
est une autre manifestation du même genre.

Je réprouve les excès linguistiques d'où qu'ils viennent
et ceux, quels qu'ils soient, qui s'en font les porte-
parole.

Je me sens attiré au même titre par nos deux langues
et par nos deux cultures, en estimant même que ces deux
dernières ne forment qu'un tout.

Mais il ne faut pas perdre de vue que le Jeune Barreau,
jusqu'à maintenant, n'a cessé d'être un bastion abritant
ceux qui souvent n'ont manifesté qu'une attitude hostile
à ceux qui parlent le néerlandais, ou qui s'efforcent de le
parler, que cette hostilité était généralement accompagnée
de mépris évoluant tout au plus vers la condescendance.

Faire et dire, comme Me Dalcq, ne peut dès lors que
provoquer des réactions dans le sens opposé au but appa-
remment poursuivi.

Je souhaite dès lors qu'à l'avenir notre confrère, pour
se mouvoir dans le domaine linguistique, choisisse une
tribune autre que celle du Jeune Barreau, dont notam-
ment je fais partie.

* * *

Quant au compte rendu de Me Risopoulos.

Toujours brillant dans la forme, sa plume étincelante
procure un vif plaisir à nous tous qui nous délectons dans
la lecture d'un texte bien écrit.

Dans le fond notre confrère aurait à mon sens dû
souligner l'exemple donné par le bâtonnier actuel de
Bruxelles dans sa volonté de se servir avec élégance d'une
langue qui n'a pas toujours été la sienne.

Car au Barreau notamment c'est ce comportement là
qui porte des fruits dans le domaine de notre unité et de
notre solidarité, et tout particulièrement dans le Barreau
de Bruxelles, où ces qualités nécessaires sont de plus en
plus battues en brèche.

Car s'il est vrai que certains, au sein de ce Barreau,
militeraient pour le scinder d'abord, avec la conséquence
de le faire tomber très bas ensuite — et j'ignore si cela
est vraiment vrai — seuls le comportement et l'action,
conformes à ceux de notre Bâtonnier, peuvent combattre
d'aussi néfastes tendances.

Epiloguer sur les défauts et les qualités du terrible Duc
espagnol et ceux de ses victimes me paraît sans grand
intérêt, d'autant plus que même le licencié, voire le doc-
teur en histoire, ne fera que le raconter à sa façon en
fonction des leçons qu'il entend en tirer et qu'il veut
enseigner.

Sans doute les historiens qui traitent des événements
du 16e siècle et des deux siècles qui l'entourent ne sont-ils
pas d'égale qualité, mais tout de même aucun d'entre eux
n'a assisté aux événements qu'il raconte et qu'il inter-
prète.

J'aimerais que ce qui précède, vos lecteurs aussi puis-
sent le lire.

Je vous prie de croire, mon cher Confrère, à l'assurance
de mes sentiments les plus dévoués. »

* * *

Mijnheer de Stafhouder Van Reepinghen die mijn
vriend was, ofschoon ik o.m. op het stuk der talen in de
balie van Brussel zijne opinies niet deelde, zou zonder de
minste twijfel wat ik schreef aan Mr. Dal, zijn opvol-
ger, onmiddellijk in het Journal des Tribunaux hebben
opgenomen.

Mr. Dal antwoordde mij op 5 december 1966 :

« Mon cher Confrère,

Votre lettre du 30 novembre n'est bien parvenue.

Le J.T. la publiera prochainement, mais après l'avoir,
selon l'usage, passée en lecture à Me Dalcq, et Me Risou-
poulos, afin que ceux-ci puissent, s'ils le désirent, sou-
mettre à l'appréciation de nos lecteurs telles observations
qu'ils jugeraient opportunes.

Veillez agréer, mon cher Confrère, l'expression de mes
sentiments dévoués. »

Maar vervolgens heeft Mr. Dal, ondanks mijn aan-
dringen geweigerd in het Journal des Tribunaux op te
nemen wat ik hem geschreven had.

De werkelijke reden is dat Mr. Dalcq, die verleden
jaar de Voorzitter was van « La Conférence du Jeune
Barreau », toen ook reeds de Secretaris-Generaal der
redactie was van het Journal des Tribunaux.

En ik meen zelfs te mogen veronderstellen dat de wei-
gering van Mr. Dal daarenboven gebaseerd is op het
feit dat hijzelf volledig de door mij gehekelde redevoering
van Mr. Dalcq beaamde.

Dergelijke handelwijze is vanzelfsprekend onaanvaard-
baar.

Ik vraag niet dat U het eens zoudt zijn met alles wat
ik op 30 november 1966 aan Mr. Jean Dal heb ge-
schreven.

Ik beperk er mij toe U te vragen deze brief volledig in het Rechtskundig Weekblad te willen opnemen.

Ik houd er aan erop te wijzen dat ik U nooit gesproken heb over wat U nu leest en dat U bijgevolg persoonlijk niet het minste initiatief hebt genomen bij het mijne.

Maar ik weet de eerbied die U hebt voor ieders opinie en tevens dat alle advocaten die iets te zeggen hebben wat het lezen waard is, de gelegenheid moeten krijgen wat zij schrijven te doen publiceren.

U zult ervan bewust zijn dat de tweetalige of nederlandsprekende advocaten van de brusselse balie, de gelegenheid moeten hebben hun tekst in een ander juristenblad te doen opnemen, bijgevolg in dat wat, tenminste zoveel gelezen wordt als het Journal des Tribunaux: het Rechtskundig Weekblad.

Dat het Journal des Tribunaux een tekst in het nederlands zou opnemen is ondenkbaar.

Daarom zal het Rechtskundig Weekblad het goede voorbeeld geven en zo vriendelijk willen zijn een franse tekst op te nemen van een Brussels advocaat in het Limburgse Maastrand geboren en getogen, wiens voorvader vanuit Frankrijk gekomen is, in de 16de eeuw, om zich in het Limburgse Maastrand te vestigen, en de voor moeder uit Duitsland om hetzelfde te doen.

U ziet dus dat toen reeds vrede heerste tussen de fransen en de Duitsers, die zich in ons land liefhadden, hetgeen hen niet heeft belet naderhand er af en toe te komen vechten.

Maar vermits de fransen en de Duitsers zich toen reeds liefhadden in ons land, moeten a fortiori onze landgenoten, welke ook de nationale taal weze die zij spreken: het nederlands, het frans of het Duits, te zamen in vrede leven.

Het leek mij nuttig op de vooravond van Allerheiligen en Allerzielen U deze brief te schrijven.

Met mijne voorname en eerbiedige achting, en vriendelijke groeten.

(get.) Pierre Humblé.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht: jg. 1967 - nr. 5:

Morren H.J., Ministeriële kabinetten in Nederland. — De Clerck D., De regeringscommissaris, als instituut van positief administratief toezicht. — Erauw F., Het patrimonium van de Staat. — Joseph M., Staatsrechtelijke problemen inzake samenwerking van de overheid met de georganiseerde belangengroepen. — Van Driessche E., De onafhankelijkheid van het openbaar ministerie t.o.v. de regering in de uitoefening van de rechtsprekende functie. — De Groote V., Buitenlandse, internationale en supranationale regelingen inzake tewerkstelling van vreemdelingen. — Duframont W., De behandeling van inkomsten uit overheidsbetrekkingen in de dubbelbetalingsverdragen.

Nederlands Juristenblad: jg. 1967 - nr. 38:

Van den Berge L.G., Rechtszekerheid in het girale betalingsverkeer. — Elders J.L.M., Proeve en symboliek. — Alkema E.A., Engeland aanvaardt de facultatieve clausules van de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens voor enige overzeese gebieden. — Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking. — Vos L. Ph., Veel krachtiger bestrijding verkeersveiligheid en verkeerswangedrag is noodzakelijk.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie: jg. 1967 - nr. 4970:

Hardenberg L., De onderhandeling (Enkele beschouwingen over de zgn. pre-contractuele verhouding) (II). — Gerbrandy S., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Zakenrecht (II, slot).

Ars Aequi: jg. 1967 - nr. 8:

Idenburg P.J., De rechtspositie van partijen na buiten-effect-stelling van het vonnis in kort geding. — Meeuwissen D.H.M., Het recht van de Europese gemeenschappen en het nationale recht van de leden-staten: een wederwoord.

Arbitrale Rechtspraak: jg. 1967 - nr. 558:

Fransen van de Putte A.S., De arbiter en art. 177 van van het E.E.G.-Verdrag III.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités: jg. 1967 - nr. 8:

Fagnart J.L.: Vice: Notion. — Route verglacée?

Journal des Tribunaux: jg. 1967 - nr. 4591:

Conférence du Jeune Barreau de Bruxelles. — Discours de Me Néry Leclercq: Profession de foi. — Réplique de Monsieur le Bâtonnier Emmanuel Gilson de Rouvreaux.

Recueil Général de l'Enregistrement et du notariat: jg. 1967 - nr. 21075 à 21083:

Habitations sociales et petites propriétés terriennes. — Timbre. — Sociétés. — Droit de Succession. — Enregistrement. — Communauté.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs): jg. 1967 - nr. 38:

Pradel J., Les limites de l'amnistie en droit pénal (fin).

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"
